

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Maksimović

**Migracije in regionalni trg dela, primer dolenjske
regije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Maksimović
Mentor: doc. dr. Branko Ilič

**Migracije in regionalni trg dela, primer dolenjske
regije**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala

... družini, da mi je omogočila študij ter za njeno podporo in potrpežljivost skozi celoten študij.

... mentorju, doc. dr Branku Iliču, za strokovno svetovanje, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

... Igorju, za podporo in spodbudo.

Migracije in regionalni trg dela, primer dolenjske regije

Migracije so pojav, ki se pojavlja skozi celotno zgodovino človeštva. Pojem migracija se nanaša na vse možne oblike selitev. Dejavnikov, ki povzročajo migracije, je veliko, ti pa so odvisni od vrste migracij in časa, v katerem potekajo. Za prostovoljne migracije, katere opisujem, je najpomembnejši ekonomski dejavnik, saj si migranti želijo izboljšati materialno življenje. Pri analizi vzrokov migracij črpamo iz različnih teorij. Najbolj pomembna se mi zdi teorija potiska in poteka, ki opisuje dejavnike, ki potiskajo posameznika iz določenega območja ter dejavnike, ki privlačijo migrante na določeno območje. V svojem diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na zunanje in notranje migracije. Pri notranjih migracijah sem preučevala dolenjsko mladino, ki se odloči za študij v enem od univerzitetnih središč in se po končanem študiju ne odloči za vrnitev v dolenjsko regijo. V sklopu zunanjih migracij pa sem raziskovala razloge za odločitev tujcev za prihod v dolenjsko regijo, kjer opravljajo predvsem dela, ki se jih domači delavci izogibajo.

Ključne besede: migracije, dolenjska regija, mladi, tujci

Migration and the regional labour market, study of the Dolenjska region

Migration is a phenomenon that has been occurring throughout the history of mankind. The concept of migration is related to all possible forms of relocation. There are many factors that can cause migration, and these depend on the type and time in which they occur. Economic factor is the most important factor in voluntary migration, which I am describing, because migrants want to improve their material life. In analyzing the causes of migration, we draw from different theories. The most important one, in my opinion, is the push and pull theory, which describes the factors that push an individual from a particular area, and the factors that attract migrants to the area. In my thesis I focused mainly on the external and internal migration. Within the internal migration I explored youth from the Dolenjska region that decides to study in one of the campuses, and after graduating decides to stay in the Dolenjska region. In the context of external migration, I explored the reasons for the decision of foreigners to migrate in the Dolenjska region, where they are mainly engaged in work that domestic workers are usually reluctant to.

Key words: migration, Dolenjska region, youth, foreigners

KAZALO

1 UVOD.....	7
1.1 CILJI	7
1.2 HIPOTEZE.....	7
1.3 STRUKTURA.....	8
1.4 METODOLOGIJA.....	8
2 MIGRACIJE.....	9
2.1 DELITVE MIGRACIJ.....	10
2.2 DETERMINANTE MIGRACIJ.....	10
2.3 TIPOLOGIJA MIGRACIJ.....	12
2.3.1 MODERNE MIGRACIJE	12
2.3.2 SODOBNE MIGRACIJE	13
2.3.3 EKONOMSKE MIGRACIJE.....	13
2.3.4 POLITIČNE MIGRACIJE	14
2.3.5 BEG MOŽGANOV	14
2.4 RAZLAGA MIGRACIJ S POMOČJO TEORIJ.....	15
2.4.1 TEORIJA POTISKA IN POTEGA	15
2.4.2 NEOKLASIČNE TEORIJE.....	16
2.4.3 TEORIJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA (Mikroekonomski pristop).....	16
2.4.4 MAKROEKONOMSKI PRISTOP.....	17
2.4.5. SODOBNE TEORIJE MIGRACIJ	17
2.4.5.1 NOVA EKONOMIJA MIGRACIJ	18
2.4.5.2 TEORIJA DVOJNEGA TRGA DELA.....	18
3 POVEZAVA MED TRGOM DELA IN MIGRACIJAMI.....	18
3.1 TRG DELOVNE SILE	18
3.2 SLOVENSKI TRG DELOVNE SILE	19
3.3 TRG DELOVNE SILE IN MIGRACIJE	20
4 DOLENJSKA REGIJA.....	21
4.1 OPIS DOLENJSKE REGIJE.....	21
4.2 PREGLED ŠTEVILA PREBIVALCEV IN POVRŠINE DOLENJSKE REGIJE	22
4.3 ANALIZA RAZMER NA TRGU DELA V DOLENJSKI REGIJI	23

4.4 SWOT ANALIZA	28
4.4.1 GLAVNE PREDNOSTI IN PRILOŽNOSTI REGIJE	29
4.4.2 GLAVNE SLABOSTI IN NEVARNOSTI REGIJE	29
5 MLADI	30
5.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE	30
5.1.1 ZNANJE	30
5.1.2 DELOVNE IZKUŠNJE	30
5.1.3 SOCIOKULTURNI KAPITAL	31
5.2 PREHOD MLADIH IZ ŠOLANJA V ZAPOSLOVANJE	31
5.3 NAČINI ISKANJA ZAPOSLOVANJA MLADIH	31
5.4 MIGRACIJE MLADIH	32
5.5 REŠITVE	33
5.5.1 INFORMIRANJE MLADIH	33
5.5.2 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	34
5.5.2.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA	34
5.5.3 KADROVSKE ŠTIPENDIJE	35
5.5.4 UNIVERZITETNI CENTER DOLENJSKE	36
6 ZAPOSLOVANJE TUJCEV	37
6.1 ŠTEVILO TUJCEV	38
6.2 STATISTIKA	39
7 ANALIZA PODATKOV	40
7.1 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ, NAMENJENIH MLADIM	41
7.1.1 REZULTATI RAZISKAV – POTRDITEV HIPOTEZ	43
7.2 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ, NAMENJENIH TUJCEM	47
7.2.1 REZULTATI RAZISKAV – POTRDITEV HIPOTEZ	50
8 SKLEP	54
LITERATURA	57
PRILOGA A: VPRAŠALNIK NAMENJEN MLADIM, KI ŽIVIJO V UNIVERZITETNEM SREDIŠČU, SREDNJO ŠOLO PA SO KONČALI NA DOLENJSKEM	61
PRILOGA B: VPRAŠALNIK NAMENJEN TUJCEM , KI DELAJO NA DOLENJSKEM	62

1 UVOD

Homo migrans obstaja, odkar obstaja homo sapiens, kajti selitve spadajo med condition humana, prav tako kot rojstvo, razmnoževanje, bolezen in smrt. Migracije so odziv na bolj ali manj kompleksne ekološke, socialne, kulturne in eksistenčne družbene razmere in so povezane z oblikovanjem svetovne politike (Bade 2005, 8).

Področje migracij postaja v zadnjih desetletjih vedno bolj aktualno raziskovalno področje in to predvsem zaradi sprememb, ki jih ta vedno bolj obsežni »fenomen« vnaša v ekonomske in socialne odnose modernih družb. Poglobljeno razumevanje narave in razlogov migracij postaja ključna tematika v akademskih krogih, v gospodarskih institucijah, predvsem pa med zakonodajalci, saj so soočeni z novim izzivom – upravljanjem z vedno bolj kulturno raznoliko družbo (Šušmelj).

1.1 CILJI

Temeljni cilj moje diplomske naloge je opredeliti pojem migracije ter opisati, kako je z migracijami v dolenski regiji. Predvsem me zanima, ali se mladi po končanem študiju vračajo iz univerzitetnega središča nazaj v dolensko regijo ter zakaj je na Dolenjskem čedalje več delavcev iz tujine.

1.2 HIPOTEZE

Prvi del hipotez se nanaša na mlade. Hipoteze so naslednje:

- 1. Po zaključenem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih predvsem moški.*
- 2. Največ mladih iz Dolenjske ostane po zaključenem študiju v Ljubljani.*
- 3. Mladi po končanem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi boljše možnosti zaposlitve.*
- 4. Mladi se po zaključenem študiju ne bi preselili nazaj v svojo regijo, če bi dobili enako plačano delo v svoji regiji.*

Drugi del hipotez pa se nanaša na tujce, ki delajo na Dolenjskem. In sicer:

- 1. Na Dolenjsko migrirajo predvsem moški.*
- 2. Na Dolenjsko migrirajo predvsem mlajši (20–30 let).*
- 3. Na Dolenjsko migrirajo predvsem tujci z zelo nizko stopnjo izobrazbe (OŠ ali manj).*
- 4. Tujci na Dolenjsko migrirajo predvsem zaradi boljših finančnih razmer.*

1.3 STRUKTURA

Diplomsko delo je sestavljeno iz devetih poglavij. V prvem poglavju so združeni uvod, cilji, hipoteze ter struktura. V drugem poglavju je definiran pojem migracije ter opisane determinante, tipologija ter teorije migracij. Tretje poglavje je namenjeno trgu delovne sile ter njegovi povezavi z migracijami. Četrto poglavje se osredotoča na opis dolenjske regije, poglavje pa se zaključí s swot analizo. V petem poglavju so obravnavani mladi ter njihove težave pri iskanju prve zaposlitve, v šestem pa pišem o tujcih ter o razlogih, zakaj je na Dolenjskem čedalje več tuje delovne sile. Sedmo poglavje je namenjeno analizi podatkov, ki sem jih pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika. Osmo poglavje je namenjeno sklepu, v zadnjem, devetem poglavju pa je naveden seznam virov.

1.4 METODOLOGIJA

V diplomskem delu uporabljám metodo komparacije različnih teoretskih, podatkovnih in informacijskih virov. Uporabljam SWOT analizo ter metodo deskripcije in eksplanacije, v empiričnem delu pa uporabljám tudi kvantitativno raziskovanje z anketo. Opirám se na domačo in tujo literaturo.

2 MIGRACIJE

Pojem migracija se nanaša na vse možne oblike selitev in mešanja etničnih skupnosti in skupin, tako v preteklosti kot v sedanjosti (Lukšič Hacin 1999).

Migracije kot družbeni proces so razen izгона in bega odziv na bolj ali manj kompleksne ekološke, socialne, kulturne in eksistenčne družbene razmere in so povezane z oblikovanjem svetovne politike (Bade 2005).

Klinar (1976), opredeli migracije kot »socialni pojav, pri katerem pride do sprememb v interakcijskem sistemu, saj s prehodom iz emigrantske v imigrantsko družbo pretrgajo imigranti odnose z emigrantsko družbo in vzpostavijo nove odnose z imigrantsko družbo. Spremembe se dogajajo v vseh pomembnih družbenih sferah, tako v poklicnih vlogah, komunalnih odnosih, v politični in socialni participaciji itd.« (Klinar 1976, 17–18).

Tapinos meni, da so migracije odgovor na slabši gospodarski razvoj države. Dokler posameznik vidi možnost napredovanja domačega gospodarstva in dokler ima zagotovljen dokaj normalen življenjski standard, ne razmišlja o tem, da bi zapustil svojo državo. V nasprotnem primeru, če je država v zelo slabem gospodarskem stanju, pa postane posamezniku ideja migracije čedalje bolj blizu (Tapinos 2000, 283).

Malačič je migracije ali selitve opredelil kot prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje (Malačič 2003, 155).

Migracije lahko opredelimo tudi kot, fizično gibanje posameznikov ali skupin prebivalcev v geografskem prostoru, ki zajemajo prestop administrativnih meja in relativno trajno spremenijo kraj bivanja (Medved 1998).

Nov pomen migracijam daje tudi globalizacija in z njo širjenje moderne tehnologije, saj je ta precej olajšala pretok ljudi in razpoložljivost informacij o izbrani državi, zaradi česar se vse več ljudi odloča o migriranju.

Z razvojem globalnih komunikacijskih mrež je globalizacija omogočila ljudem tudi večjo ozaveščenost o kakovosti življenja v drugih krajih in državah. Poleg tega pa je globalizacija prispevala k razvoju transporta in s tem tudi k pocenitvi letalskih prevoznikov, ki s svojimi cenovno ugodnimi leti omogočajo enostavne in redne migracije (Graham in Poku 2000).

2.1 DELITVE MIGRACIJ

Obstaja veliko različnih delitev migracij. Najbolj pomembna delitev je na stalne in začasne migracije. Kriterij za razlikovanje stalnih in začasnih migracij je sprememba stalnega bivališča. Kdor pri prekoračitvi meja osnovnega selitvenega območja spremeni stalno prebivališče, je stalen, kdor pa tega prebivališča ne spremeni, je začasen selivec (Malačič 2003, 156).

Naslednja pomembna delitev migracij razlikuje med primarnimi, sekundarnimi in povratnimi selitvami. Prva selitev iz rojstnega kraja je primarna, vse ostale pa sekundarne. Vrnitev v rojstni kraj je povratna selitev. Najbolj splošna razvrstitev selitev pa razvršča selitve po selitvenih ravneh. Če na primer definiramo raven naselja, občine in države, lahko opredelimo selitve znotraj teh ravni in med njimi. Prve so notranje, druge pa zunanje. Emigracija označuje odselitev iz države, imigracija pa priselitev v državo (Malačič 2003, 156).

Pomembna je tudi delitev migracij glede na smer selitvenega gibanja. S tega vidika razlikujemo emigracije, imigracije in reemigracije, vsi trije pojmi pa se nanašajo na selitve med državami. O emigraciji govorimo, kadar imamo v mislih izselitev iz države, imigracija ponazarja priselitev v državo, reemigracija pa označuje vračanje oziroma povratno selitev v matično domovino. Obstajajo še druge delitve selitev, tako na primer poznamo pri procesu urbanizacije ruralne in urbane selitve, gre za delitev, ki loči selitve med vaškimi in mestnimi naselji. Glede na obseg procesa ločimo posamične in skupinske (individualne in kolektivne), selitve pa so lahko tudi prostovoljne in prisilne (Malačič 2003, 156).

V empiričnem delu se bom najbolj osredotočila na notranje in zunanje migracije. Poudarek bo na dolnjski regiji.

2.2 DETERMINANTE MIGRACIJ

Determinante migracij lahko opredelimo tudi kot dejavnike, ki povzročajo migracije. So zelo kompleksne ter odvisne od vrste migracij in časa, v katerem potekajo. Odvisnost dejavnikov od vrste migracij je relativna. Nekateri bolj pomembni so prisotni pri vseh, drugi, manj pomembni, pa le pri nekaterih vrstah migracij.

Dejavniki so lahko: demografski (število prebivalcev, stopnja rasti prebivalcev, prenaseljenost, rojevanje in umiranje), družbeni, politični in vojaški (vojne, revolucije, politični pregoni, kršenje človekovih pravic), osebni in družinski (združitev družinskih članov, bolezni v družini), geografski itd. Lahko pa rečemo, da so za prostovoljne migracije najpomembnejši ekonomski dejavniki (Malačič 2003, 171).

Migranti si želijo izboljšati materialno življenjsko raven zase in za svojo družino. V večini primerov se zato selijo na območja, kjer je velika možnost zaposlitve, kjer so večje plače in drugi denarni dodatki, kjer so boljše delovne razmere in kjer je možnost poklicnega napredovanja.

Kot sem že omenila, je migracijam pot olajšala tudi globalizacija. Za opredelitev globalizacije bi uporabila široko Walersteinovo opredelitev (Wallerstein 1993), ki pravi, da globalizacija hkrati širše in bolj konkretno združuje različne družbene procese, kamor bi lahko uvrstili: komunikacije (telekomunikacije, elektronski mediji in globalne publikacije, letalski prevoz), trge (globalni proizvajalci in prodajalci, svetovna trgovina in konkurenca, liberalizacija trgovanja), proizvodnje (globalizacija proizvodnih verig, globalne integracije podjetij, surovinska povezanost), organizacije (globalne državne agencije, transnacionalna podjetja, globalna civilna združenja), denar in finance (kreditne kartice, devizni trg, bančništvo, borze) ter kulture in zavesti (svetovne blagovne znamke, svet kot globalna vas, solidarnost in zaupanje).

Po Hollifieldu teza globalizacije poudarja transnacionalizem (predvsem v smislu prostega pretoka blaga, kapitala, in oseb), ki naj bi oslabil suvereno moč države in njeno zmožnost regulirati mednarodne migracije. Zaradi hitrega razvoja komunikacij in transporta so postale migracijske politike držav manj pomembne. Vloga države se je občutno zmanjšala v primerjavi s pomenom (transnacionalnih) podjetij in skupnosti ter celo posameznih migrantov, ki stopajo v ospredje v procesu globalizacije in tudi pri uravnavanju migracij. Zagovorniki teze globalizacije menijo, da so migracije posledica neenakosti oziroma dvojne narave mednarodne ekonomije. Pomanjkljivost te teze je predpostavka, da glavni akterji, ki vplivajo na migracije, izhajajo samo iz družbe in ekonomije, medtem ko so politični elementi skoraj izničeni (Hollifield 2000, 158).

Urzua pa poudarja, da strokovnjaki, ki se ukvarjajo z oblikovanjem migracijskih politik, preveč upoštevajo samo globalizacijo kot dejavnik migracije. Zelo pomembno je tudi upoštevanje človekovih pravic, saj se migranti pri izbiri države, v katero bodo migrirali, odločajo tudi na podlagi tega, kako ima država urejen status migrantov. Pričakujejo, da so obravnavani enako kot državljani imigrantske države, torej ne glede na spol, religijo, nacionalnost, barvo kože ter politično naravnost (Urzua 2000).

2.3 TIPOLOGIJA MIGRACIJ

Klinar (1976) je migracije razdelil v 5 sklopov. In sicer na: moderne, sodobne, ekonomske in politične migracije ter beg možganov. V nadaljevanju bom vseh pet tudi na kratko opisala.

2.3.1 MODERNE MIGRACIJE

Moderne migracije se pričnejo s kapitalistično družbo. Industrializacija se je kazala v razvoju in uporabi moderne tehnologije ter v ustrezni socialni organizaciji delavcev, lastnikov in upravljavcev. Osebnosti svoboščine so zagotavljale možnosti gibanja v prostoru, le-ta so olajševala izpopolnjena prevozna sredstva in bolj razvita komunikacijska sredstva. Tako se začne množično migracijsko gibanje v okvirih globalnih družb in v mednarodnih okvirih. Moderni migranti so orientirani k novim poklicem in novim ekonomskim in političnim odnosom industrijskega liberalnega kapitalizma. Imigracije v razvitem kapitalizmu prispevajo k obstoju in utrditvi sistema etnične stratifikacije. Domači delavci zavzemajo boljša delovna mesta in so bolj mobilni ter kvalificirani. Imigranti pa so diskriminirani že v delovnem procesu in njihova mobilnost je omejena (Klinar 1976, 32–34).

2.3.2 SODOBNE MIGRACIJE

Zelo težko je opredeliti vse bistvene značilnosti sodobnih migracij in ugotoviti, kaj je prinesel sam razvoj modernih migracij. Struktura imigrantov se nenehno spreminja, sedaj emigrirajo tudi bolj kvalificirani delavci in strokovnjaki. Medtem ko migrirajo nekvalificirani delavci predvsem v ekonomsko bolj razvite družbe, pa se strokovnjaki poleg razvitih območij odločajo tudi za selitev v manj razvita območja, kjer obstajajo velike potrebe po strokovnjakih. Sprememba kvalifikacijske strukture imigrantov je pomembna tudi zaradi njihovega socialnega položaja v imigrantski družbi. Imigranti se sedaj organizirajo, deležni so sindikalne zaščite, ki jih ščiti pred grobim izkoriščanjem in diskriminacijo. Ena izmed najbolj pomembnih vzrokov sodobne migracije je razvoj mednarodne komunikacije. Film, televizija, razviti gospodarski, kulturni in politični stiki ter hitro širjenje informacij so pospeševalno vplivali na razvoj sodobnega migracijskega gibanja. V prihodnosti lahko pričakujemo, da se bodo mednarodne komunikacije razvijale še hitreje in bolj. Naj omenim še to, da značilnosti sodobnih migracij niso enako prisotne po vseh družbah. Še vedno obstajajo sloji migrantov, ki jih grobo izkoriščajo (Klinar 1976, 34–36).

2.3.3 EKONOMSKE MIGRACIJE

Pri ekonomskih migracijah seveda dominirajo ekonomski vzroki in motivi. V ekonomske migracije se vključujejo predvsem delavci, ki so to že v emigrantski družbi, ali pa tisti, ki pridobijo ta status šele v imigrantski družbi. Delavec emigrant išče delo ali boljše delovne razmere in zato zapušča domače izvorno okolje. Napačno je mnenje, da delavce v migracijo silijo predvsem eksistenčne življenjske razmere. Razlogi za ekonomsko migracijo so tudi želja po napredovanju, strokovnem izpopolnjevanju in boljše delovne razmere. Stopnja razvoja emigrantskega območja diferencira prevladujočo strukturo emigrantov s teh območij. Manj izobraženi in kvalificirani emigranti odhajajo pretežno z manj razvitih območij, bolj izobraženi in kvalificirani delavci ter strokovnjaki pa z bolj razvitih območij (Klinar 1976, 34–36).

2.3.4 POLITIČNE MIGRACIJE

Ta tip migracij opredeljujejo politični vzroki in motivi emigriranja. Tipologija političnih migracij se deli na naslednje migracije: beguncev, izgnancev, brezdomcev, repatriirancev itd. Politične imigracije vplivajo na položaj imigrantov v imigrantski družbi. Le-ti so lahko privilegirani v primerjavi z drugimi imigranti, in to takrat, kadar jih imigrantska družba podpira iz zunanjepolitičnih razlogov.

Prav pogosto pa so deležni še posebne diskriminacije, če so nezaželeni, imigrantska družba je na njihov množični prihod nepripravljena, težko se zaposlijo, zato so prisiljeni iskati ilegalne zaposlitve, kjer so še posebej izkoriščani. Domačini so nestrpni in sovražni do njih, razširjajo se stereotipi, da jim jemljejo delo in da ogrožajo njihov standard. Velikokrat so prisiljeni spremeniti svojo poklicno aktivnost iz politične v ekonomsko, saj njihovo prepričanje o spremembi političnega režima v svoji domovini po določenem času splahni (Klinar 1976, 34–36).

2.3.5 BEG MOŽGANOV

Z izrazom beg ali odliv možganov (t. i. brain drain) definiramo emigracijo visoko izobraženih kadrov in strokovnjakov. Po definiciji Inštituta za poklicno izoblikovanje in raziskavi Organizacije združenih narodov so možgani moškega in ženske tisti, ki »imajo visoke poklicne kvalifikacije«. V posameznih deželah je ta definicija ožja ali širša. Širša opredelitev bega možganov govori o množičnem preseljevanju visoko usposobljenih strokovnjakov med posameznimi deželami. Gre za meddržavne selitve oseb z visoko izobrazbo. Ožja opredelitev pa definira beg možganov kot emigriranje visoko izobraženega in strokovnega osebja iz nerazvitih dežel v razvite, v kolikor gre bodisi za enosmeren migracijski tok ali za prevlado odtoka nad dotokom (Mali in Vehovar 1990, 18).

Dr. Milena Bevc pa v svoji raziskavi z naslovom Migracijska politika in problem bega možganov razloži pojem beg možganov kot odhajanje izobraženega kadra na delo v tujino. Kateri nivo izobražencev zajame, je odvisno od izobrazbene strukture okolja izselitve. Pojem izobraženosti je namreč relativen in ga moramo razumeti v kontekstu časa, ki ga opazujemo. V sedemdesetih letih je bila visoka izobrazba v Sloveniji redkost, že končana srednja šola je predstavljala izobraženost. Danes pa srednja šola predstavlja šele izhodišče.

Podobno je na neki način statusna degradacija doletela višjo in visokošolsko izobrazbo. Meje kroga, ki ga pokriva pojem izobraženec, se postopno pomikajo proti stopnji magisterija in doktorata. Na kontekstualni pomen pojma izobrazba se navezuje tudi razumevanje bega možganov – torej moramo tudi beg možganov proučevati kontekstualno ob upoštevanju kontekstualnosti pomena pojma izobrazba. Za manj razvite države, danes pa vse bolj tudi za nekatere razvite evropske države, je ključno vprašanje, kako zamejiti njihovo odhajanje, po drugi strani pa zagotoviti vračanje znanstvenikov in strokovnjakov, ki so odšli na delo v tujino (Bevc in drugi 2004).

2.4 RAZLAGA MIGRACIJ S POMOČJO TEORIJ

Pri analizi vzrokov migracij črpamo iz različnih teorij. Poznamo teorijo potiska in potega, ki je tudi največkrat omenjena teorija, tako s strani tujih, kot domačih avtorjev. V nadaljevanju sem push and pull teorijo, kot ji tudi pravijo, opisala s pomočjo slovenskih strokovnjakov. Pri razlagi neoklasičnih teorij sem si pomagala predvsem s tujimi avtorji ter z njihovo pomočjo opredelila mikroekonomski ter makroekonomski pristop do migracij, opisala sodobne teorije ter novo ekonomijo migracij in teorijo dvojnega trga dela.

2.4.1 TEORIJA POTISKA IN POTEGA

Ko govorimo o migracijah, vedno kot prvo in najbolj pomembno teorijo omenimo push and pull teorijo, imenovano tudi teorijo potiska in potega. Migracije poskuša razložiti z vplivom potisnih in privlačnih dejavnikov emigracijskega in imigracijskega območja. Teorija poskuša poleg vzrokov razložiti še selektivnost, smer toka in obseg migracijskih gibanj. Vse to s pomočjo delovanja dejavnikov potiska in privlačenja (Lukšič Hacin 1995, 53).

Na emigracijskem območju delujejo potisni dejavniki, ki potiskajo posameznika iz tega območja. Najpogostejši dejavniki potiska so po Klinarju naslednji: ekonomska stagnacija, zmanjševanje nacionalnih virov, nizek dohodek, brezposelnost, politično preganjanje, naravne katastrofe, politične in druge vrste diskriminacije (Klinar 1976, 24).

Na imigracijskem področju delujejo dejavniki potega, ki privlačijo migrante na območje. Med dejavnike privlačenja po uvrščamo: ekonomsko prosperiteto, dvig standarda, dvig dohodka, izobraževalne možnosti, možnost za strokovno povezovanje, možnost za poklicno

promocijo (Klinar 1976, 24).

Ta teorija je nedvomno pripomogla k spoznavanju dejavnikov migracij, vendar pa navajanje obeh vrst dejavnikov lahko zamegli razlog, zakaj nekateri migrirajo, drugi pa ne, čeprav živijo na istem območju.

Poleg tega je nemogoče natančno določiti, ali je prišlo do migracije zaradi prve ali druge skupine dejavnikov. Tako so nastajali različni poskusi določitve dejavnikov migriranja, ki pa niso odpravili temeljne slabosti teorije potiska in potega, to je subjektivnosti ocene dejavnikov migriranja (Malačič 2003, 172–173).

2.4.2 NEOKLASIČNE TEORIJE

V zadnji tretjini 20. stoletja je prišlo do povečanja mednarodnih migracij. Razlogi za to so: hitra in nepretrgana gospodarska rast, povečanje internacionalizacije gospodarske aktivnosti, dekolonizacija in proces ekonomskega razvoja držav tretjega sveta. Razvili so se novi pristopi, ki mednarodne migracije razlagajo s pomočjo starih teorij ali razvijajo popolnoma nove pristope (Arango 2000, 284).

2.4.3 TEORIJA ČLOVEŠKEGA KAPITALA (Mikroekonomski pristop)

Mikroekonomski model je model posameznikove izbire, kjer se posamezniki odločajo za migriranje na podlagi »cost-benefit« analize. Mednarodne migracije so pri tem investicija v človeški kapital, saj se ljudje odločijo, da se bodo preselili tja, kjer bodo najbolj produktivni s svojim znanjem. Tako potencialni migrant ocenjuje stroške in koristi, ki bi jih imel z morebitno migracijo na alternativno lokacijo. Odloči se za tisto lokacijo, kjer je pričakovani neto donos največji. Seveda vsak posameznik stroške in koristi vrednoti na svoj način, odvisno od posameznikovih karakteristik, kot so starost, spol in izobrazba (Bauer in Zimmermann 1999, 15).

Migracije so torej posledica relativnih sprememb zaposlitvenih možnosti med panogami in poklici. Delavec s specifičnim znanjem je optimalno lociran takrat, ko maksimira vrednost proizvoda lastnega dela. Tako aktivno in neaktivno prebivalstvo z migracijami poskuša maksimirati individualno koristnost, pri čemer imajo denarne in nedenarne motive. Trg je tisti, ki ureja factorske cene proizvodnih dejavnikov tako, da je doseženo ravnovesje.

Problem te teorije je, da temelji na vrsti predpostavk, ki v stvarnosti niso izpolnjene. V realnem življenju praviloma ni popolne obveščенosti, homogenosti proizvodnih dejavnikov, enakih okusov, niti ne odsotnosti raznih ovir pri migriranju (Malačič 2003).

2.4.4 MAKROEKONOMSKI PRISTOP

Makroekonomska teorija poskuša razložiti migracije z makroekonomskimi kategorijami in odnosi med njimi. Po svoji zaokroženosti se ne more primerjati z mikroekonomskim pristopom, vendar opazamo, da se tudi v mnogih makroekonomskih povezavah kaže mikroekonomska utemeljenost migracij. Ekonomisti razlagajo povezavo med migracijami na eni strani in agregatno zaposlenostjo, nezaposlenostjo, dohodkom, potrošnjo, investicijami, uvozom ter izvozom na drugi strani (Malačič 2003). Vpliv migracij na zaposlenost in dohodke v državi gostiteljici bo odvisen od tega ali so imigranti substituti ali komplementi domači delovni sili. Imigranti znižujejo cene tistih proizvodnih dejavnikov, s katerimi so nadomestki in hkrati dvigujejo cene tistih, s katerimi so komplementi. Če pride do imigracije neizobražene delovne sile, bo dohodek neizobražene delovne sile padel, kar pomeni večjo zaposlenost in manj izobražene delovne sile (Friedberg in Hunt 1995).

2.4.5. SODOBNE TEORIJE MIGRACIJ

V zadnjih dvajsetih letih so se mednarodne migracije razvile do tako imenovane postindustrijske faze. Za to fazo so značilni nekateri novi trendi, med katere lahko uvrščamo: spreminjanje investicijskih strategij, naraščanje izvoza kapitala iz razvitih držav in uvajanje proizvodnje na manj razvitih področjih, razvoj mikroelektronike, ki je zmanjšal povpraševanje po delu, v razvitih državah sta se zmanjšala razvoj storitvenega sektorja, kjer povpraševanje bazira na visoki stopnji izobrazbe, rast sivih in črnih sektorjev v razvitih gospodarstvih, pojavlja se večja diferenciacija delovne sile glede na spol, starost in etnično pripadnost, prihaja do večje nestabilnosti delovnih mest in slabših delovnih pogojev (Bonifazi 2002). Zgoraj naštetih novih trendov, so značilni za sodobne teorije migracij, med katere spadata tudi nova ekonomija migracij ter teorija dvojnega trga dela, ki sta v nadaljevanju tudi bolj podrobno opisani.

2.4.5.1 NOVA EKONOMIJA MIGRACIJ

Nova ekonomija migracij se je razvila iz neoklasične teorije in je različica mikro teorije. Bistvo teorije je prav tako racionalna odločitev, vendar se tokrat za migriranje ne odloči posameznik, temveč celotna družina oziroma gospodinjstvo. Glavni razlog migracije je zmanjšati tveganje (izguba dohodka, slaba letina), ki je v manj razvitih državah precej večje kot v bolj razvitih. Tudi denar za investicije v nove projekte in tehnologije je lažje dosegljiv v bolj razvitih državah. V nasprotju s teorijo človeškega kapitala se nova ekonomika ne osredotoča več samo na razlike v plačah, temveč predvsem na zmanjšanje tveganja in na občutek varnosti (Arango 2000, 288).

2.4.5.2 TEORIJA DVOJNEGA TRGA DELA

Bistvo teorije je, da v državah obstaja segmentirani trg dela, ki zahteva stalen pritek migrantov, ki zapolnjujejo delovna mesta, ki jih domači delavci odklanjajo. Gre za dela v nizko produktivnem sekundarnem sektorju, ki delavcu omogoča precej nizek status, majhno vertikalno mobilnost ter slabo plačilo. Migranti iz tujih držav so takšna dela pripravljene opravljati, saj je plačilo v primerjavi z domačim še vedno višje (Arango 2000, 288).

3 POVEZAVA MED TRGOM DELA IN MIGRACIJAMI

V četrtem poglavju bom definirala pojem trga delovne sile, na kratko opisala slovenski trg delovne sile in omenjeni pojem povezala z migracijami.

3.1 TRG DELOVNE SILE

Definicijo trga delovne sile bom povzela po Jensnu (Jensen v Ignjatović 2002, 3), in sicer trg dela definira kot »srednjo institucijo v moderni družbi, v kateri prek njej lastnih mehanizmov potekajo procesi izoblikovanja, interakcije in uravnavanja dveh dokaj abstraktnih kategorij – ponudbe in povpraševanja po delovni sili«. Šele s posamezniki, ki nastopajo kot akterji teh dveh funkcij in nosilci različnih kulturnih in socialnih vzorcev

obnašanja, dobi trg svojo končno obliko in pomen v določeni družbi. Pomen trga delovne sile namreč določajo posamezniki in družba v celoti. Posamezniki, ker nastopajo na trgu delovne sile in so bolj ali manj odvisni od dela, ter družba, ki s pomočjo ekonomskih in socialnih kriterijev določa ceno dela, ga sankcionirajo in omejujejo v obliki družbeno priznanega dela (Ignjatović 2002).

3.2 SLOVENSKI TRG DELOVNE SILE

Lahko rečemo, da je Sloveniji do sedaj nekako uspevalo vzdrževati ravnotežje med določeno socialno varnostjo in ekonomsko učinkovitostjo, saj se je registrirana brezposelnost postopoma zmanjševala in število prostih delovnih mest je naraščalo. Trenutna situacija je nekoliko drugačna, saj se registrirana brezposelnost ne premeta viša. V letu 2008 je bilo registriranih 66.239 brezposelnih oseb, v letu 2009 pa 96.672 brezposelnih oseb (Zavod za zaposlovanje 2009). Zato se povečuje tudi potreba po ukrepih aktivne politike zaposlovanja za starejše, dolgotrajno brezposelne in brezposelne brez ustrezne izobrazbe. Prav tako težimo po ukrepih za večjo fleksibilizacijo trga delovne sile, saj je slovenski trg dela v primerjavi s trgi razvitih držav relativno tog. Najrazvitejši obliki fleksibilnega zaposlovanja sta samozaposlitev in zaposlitev za določen čas, zato bi bilo potrebno vzpostaviti učinkovitejša spodbude za posameznike in organizacije za odločanje za ostale fleksibilne oblike zaposlovanja, kot so delo za krajši delovni čas, delo na domu, delo na daljavo in prilagodljiv delovni čas (Drobnič 2009).

Značilnosti današnjega trga dela so naslednje: dolžina delovnega časa se formalno krajša, vendar vsi čedalje dlje ostajamo na delovnem mestu; z zniževanjem rodnosti na trg prihaja vedno manj mladih; nastajajo nove organizacije, ki še povečujejo konkurenčne sile na trgu; več je samozaposlovanja; baza znanja in dostopnost informacij po celem svetu se veča; staro ločevanje med delom in prostim časom je vse manj vidno; ni več doživljenjske zaposlitve, planiranje kariere pomeni zaposlitev v več različnih organizacijah; vse več je dela z več delodajalci hkrati (Macarol 2005, 9).

3.3 TRG DELOVNE SILE IN MIGRACIJE

Slovenija je na področju človeškega kapitala, zaposlovanja in trga dela na ravni povprečja EU, z relativno visoko stopnjo socialne varnosti pa jo pogosto celo presega. Toda na preveč togem trgu dela so še vedno prevelika strukturna neskladja (Svetlik in drugi 2005).

Slovenija si prizadeva vzpostaviti večjo mobilnost delovne sile in zagotoviti boljše pogoje za legalne migracije, saj to pomeni bolj učinkovito ujemanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Ozaveščenost o tem kako je pomemben pretok delovne sile, da bi se ponudba in povpraševanje na trgu ujemala, se je v času, ko so slovenski delodajalci potrebovali veliko delavcev, ki jih niso mogli pridobiti na slovenskem trgu dela, povečala (Drobnič 2009). Glede na velike potrebe po nizko kvalificirani delovni sili, ki jo v zadnjih letih »uvažamo«, se včasih zdi, kot, da bolj izobraženi postajajo vse bolj ranljivi in bi bilo za mlade bolje, če bi se manj izobraževali. Takšna razmišljanja vsekakor niso prava, saj težava ni v visoki izobrazbi, temveč v sami strukturi delovnih mest. Struktura izvoza je šibka, visoke dodane vrednosti pa ni in jo je potrebno ustvariti, za kar potrebujemo sposobne strokovnjake. Žal se mlajših generacij na trgu dela ne upošteva dovolj in zanje ni prostora. Podatki sicer kažejo, da se delež registrirane brezposelnosti med mladimi relativno zmanjšuje, kljub temu pa kažejo, da gre še vedno za relativno visoko stopnjo mladinske brezposelnosti, saj je leta 1995 delež brezposelnih mladih do 26 let znašal 32,3 odstotka, do leta 2008 pa se je zmanjšal na 14,4 odstotka (Drobnič 2009). Za visoko stopnjo mladinske brezposelnosti lahko krivimo tudi pomanjkanje delovnih mest in množični prihod skupin mladih na trg dela. Posledica tega je, da mladi zaradi prve zaposlitve migrirajo v bolj razvite kraje in sicer največ v Osrednjeslovensko regijo.

4 DOLENJSKA REGIJA

Že v uvodu sem omenila, da bo moja diplomska naloga osredotočena na migracije v dolenski regiji. V prvem delu naloge sem opisovala migracije bolj na splošno, sedaj pa se bom posvetila dolenski regiji. Za začetek bom regijo opisala, naštel nekaj demografskih podatkov ter analizirala razmere na trgu delovne sile.

4.1 OPIS DOLENJSKE REGIJE

Območje, prek katerega tečejo številne pomembne mednarodne tranzitne poti, leži na JV Slovenije, meji na Republiko Hrvaško in je hkrati najjužnejša meja Evropske unije. Z vidika tranzitnih poti je v središču slovenskega avtocestnega križa, ki je del evropskega avtocestnega koridorja, in ob načrtovani tretji razvojni osi, ki bo izboljšala prometno povezanost regije tako z Evropsko unijo kot z državami južno od nas (Hrvaška, BIH, Srbija) (Lokalno.si 2010).

K razvoju regije v največji meri prispeva industrija (avtomobilska, farmacevtska in druga lahka industrija), saj ustvari polovico bruto dodane vrednosti v tej regiji. Med največja podjetja sodita farmacevtsko podjetje Krka, d. d., Novo mesto in tovarna avtomobilov Revoz, d. d. Večja podjetja v regiji so še: Trimo, d. d., Adria Mobil, d. o. o. Novo mesto, Danfoss Compressors, d. o. o., Begrad, d. d., Iskra kondenzatorji, d. d. Po osamosvojitvi leta 1991 pa se je v regiji povečalo tudi število malih gospodarskih subjektov. Jugovzhodna Slovenija ima 2.106 družb, ki so v letu 2008 ustvarile za 5,2 milijarde evrov prihodkov. Družbe zaposlujejo skupaj 31.800 delavcev (Gospodarsko obrtna zbornica Dolenjske in Bele krajine 2010).

Med dvanajstimi statističnimi regijami v Sloveniji se Dolenjska uvršča na peto mesto po številu zaposlenih, ustvarjenih prihodkih in neto dodani vrednosti, po dobičku na tretje mesto, po izvoznih prihodkih na drugo, po dobičkonosnosti kapitala na prvo mesto, po povprečnih plačah pa na peto mesto. Plače v regiji zaostajajo za državnim povprečjem v večini dejavnosti. Izjema so kemija, kmetijstvo, proizvodnja vozil in kovin ter gradbeništvo, največji zaostanki pa so v proizvodnji hrane, strojev in naprav, v trgovini, gostinstvu, prometu in finančnem posredovanju. (Lindič-Dragaš 2007).

Gospodarski rezultati so nadpovprečni, kadrovska sestava zaposlenih v regiji pa tudi ne odstopa od povprečja v državi. Zaradi nižjih plač v regiji, ki ne dohajajo inflacije, se tudi vse več ljudi vozi na delo v Ljubljano, vse večjo kadrovsko luknjo v regiji pa tako velika in majhna podjetja ter različne panoge polnijo s tujimi delavci, ki živijo v zabožnikih in so pripravljeni delati za manjši denar (Lindič-Dragaš 2007).

4.2 PREGLED ŠTEVILA PREBIVALCEV IN POVRŠINE DOLENJSKE REGIJE

Kraška pokrajina na jugovzhodu Slovenije je po površini največja slovenska regija, ki se razprostira na 1.689,6 km² ozemlja, kar predstavlja 8,33 % celotne površine Republike Slovenije, šteje pa 110.090 prebivalcev. Območje pokriva 14 občin, od katerih je največja Mestna občina Novo mesto, ki meri 235,7 km² in šteje 35.570 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije 2008a).

Podatki o površini in številu prebivalcev za vseh 14 občin so predstavljeni v tabeli 4.1.

Tabela 4.1: Število prebivalcev in površina v km² po občinah

Občina	Površina v km ²	Število prebivalcev po stanju na 31.12.2008
Črnomelj	339,7	14.726
Dolenjske Toplice	110,2	3.414
Metlika	108,9	8.379
Mirna Peč	48	2.792
Mokronog – Trebelno	73,4	2.892
Novo mesto	235,7	35.570
Semič	146,7	3.789
Straža	28,5	3.792
Šentjernej	96	6.694
Šentrupert	49	2.807
Škocjan	60,4	3.177
Šmarješke Toplice	34,2	3.164
Trebnje	194,6	14.371
Žužemberk	164,3	4.527
Dolenjska in Bela krajina	1.689,6	110.090
Slovenija	20.27	2.032.362

Vir: Statistični urad RS (2008a).

4.3 ANALIZA RAZMER NA TRGU DELA V DOLENJSKI REGIJI

Analizirala bom razmere na trgu dela v dolenski regiji. Podatke sem dobila na Zavodu za zaposlovanje, območna služba Novo mesto, dostopni pa so tudi na njihovi spletni strani.

V tabeli 4.2 je predstavljeno število delovno aktivnega prebivalstva po lokaciji delovnega mesta.

Tabela 4.2: Delovno aktivno prebivalstvo v januarju 2009 (po lokaciji delovnega mesta)

Lokacija delovnega mesta	31.1.2009
Črnomelj	6.501
Metlika	3.325
Novo mesto	29.166
Trebnje	7.455
Dol. Regija	46.447
Slovenija	872.246

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

Konec januarja 2009 je bilo v Črnomlju 6.501 delovno aktivnega prebivalstva, v Metliki 3.325, na območju Novega mesta 29.166 ter v Trebnjem 7.455 delovno aktivnega prebivalstva.

Potrebe po delavcih so se v letu 2009 v primerjavi s prejšnjimi leti izredno znižale. Podatki o potrebah po delovni sili za prve tri mesece v letu 2009 so prikazani v spodnji tabeli 4.3.

Tabela 4.3: Izkazane potrebe po delavcih v prvih treh mesecih 2009

Lokacija delovnega mesta	Število potreb
Črnomelj	172
Metlika	75
Novo mesto	1.418
Trebnje	390
Dol. Regija	2.055
Slovenija	40.123

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

V obdobju januar–marec 2009 so na območju Urada za delo v Črnomlju zabeležili 172 potreb po delavcih, v Metliki 75, na območju Novega mesta 1.418 potreb, v Trebnjem 390, kar znaša skupaj 2.055 potreb po delavcih v dolenjski regiji.

Koliko potreb po delovnih mestih so dejansko zapolnili z delavci, pa je razvidno iz tabele 4.4.

Tabela 4.4: Realizacija izkazanih potreb po delavcih v prvih treh mesecih 2009

Lokacija delovnega mesta	Število zaposlitev
Črnomelj	120
Metlika	57
Novo mesto	801
Trebnje	302
Dol. Regija	1.280
Slovenija	27.526

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

V prvih treh mesecih leta 2009 so na območju Urada za delo v Črnomlju zaposlili 120 brezposelnih, v Metliki 57, na območju Novega mesta 801, v Trebnjem 302, kar znaša skupaj 1.280 zaposlitev v celotni dolenjski regiji.

Največ potreb v obdobju januar–marec 2009 je bilo izkazanih v naslednjih dejavnostih, kot je navedeno v tabeli št. 4.5.

Tabela 4.5: Število potreb po delavcih glede na dejavnost

Dejavnost	Število potreb
Predelovalne dejavnosti	466
Druge poslovne dejavnosti	444
Gradbeništvo	224
Trgovina, servisi motornih vozil	216
Finančne in zavarovalniške ideje	136
Promet in skladiščenje	118
Gostinstvo	101

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

V obdobju januar–marec 2009 je bilo izkazanih največ potreb po delavcih v predelovalni dejavnosti, sledijo druge poslovne dejavnosti, na tretjem mestu je gradbeništvo, sledijo mu še trgovina in servis motornih vozil, finančne ter zavarovalniške ideje, promet in skladiščenje ter gostinstvo.

Konec marca je bilo v Sloveniji registriranih 79.682 brezposelnih, od tega skoraj štiri tisoč brezposelnih v dolenski regiji.

Število brezposelnih po večjih mestih je prikazano v spodnji tabeli 4.6.

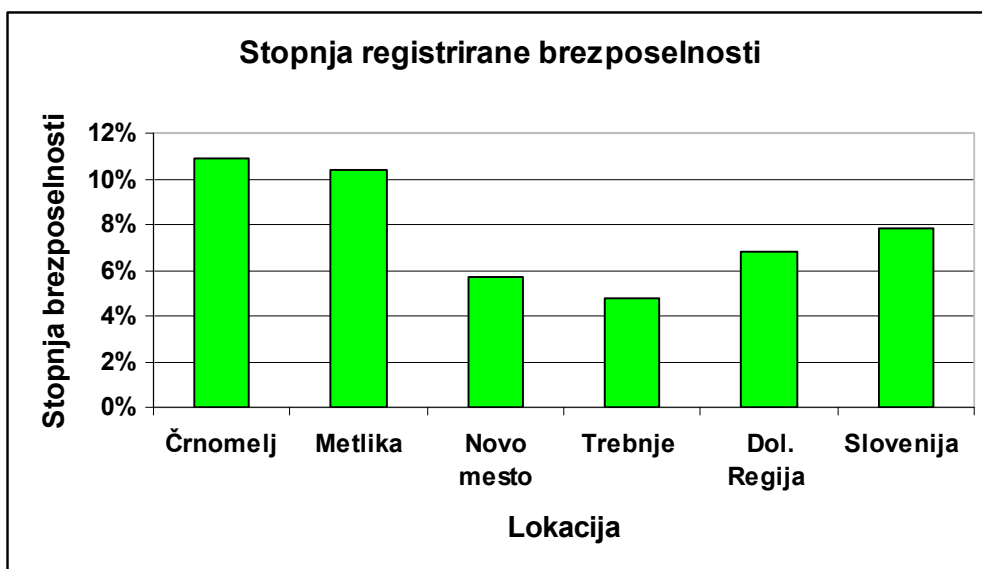
Tabela 4.6: Število registriranih brezposelnih delavcev konec marca 2009

Lokacija	Št. brezposelnih
Črnomelj	1.089
Metlika	464
Novo mesto	1.863
Trebnje	518
Dol. regija	3.934
Slovenija	79.682

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

Na samo dogajanje na trgu dela Dolenjske so imele posreden vpliv tudi informacije o ekonomski krizi, ki so prihajale z raznih koncev sveta. Delodajalci so bili v vseh panogah previdnejši pri novem in nadomestnem zaposlovanju, niso več podaljševali pogodb o zaposlitvi za določen čas. Iz tekstilne industrije so prišle prve napovedi o presežnih delavcih, prav tako pa je bilo vse več informacij o zmanjševanju naročil v avtomobilski in lesni industriji. Vse to je privedlo do velikega števila brezposelnih delavcev v začetku leta 2009, saj je v Sloveniji naraslo na 79.682, dolenska regija pa je zabeležila 3.934 registriranih brezposelnih delavcev, glej sliko 4.1.

Slika 4.1: Stopnja registrirane brezposelnosti v dolenski regiji in Sloveniji konec januarja 2009

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

Konec januarja 2009 je bilo na območju dolenske regije registriranih 6,8 % brezposelnih delavcev. Na območju Urada za delo Metlika je bilo 10,4 % brezposelnih, na območju Novega mesta 5,7 %, v Črnomlju 10,9 % in na območju Urada za delo Trebnje 4,8 % brezposelnih.

Med registriranimi brezposelnimi delavci na območju območne službe Novo mesto so konec marca prevladovale naslednje stopnje izobrazbe:

- **I. stopnja:** delavci brez poklica;
- **II. stopnja:** pomožne šivilje, konfekcijski pomočnik, vozniki cestnih motornih vozil, obdelovalec kovin, pomožni administrativni manipulant;
- **IV. stopnja:** prodajalci, konfekcionarji tekstilij, avtomehaniki, šivilje, frizerji, kuharji, natararji, administratorji, mizarji, ključavničarji, strugarji, strojni mehaniki;
- **V. stopnja:** ekonomski tehniki, gimnazijski maturanti, tekstilno konfekcijski tehniki, trgovinski poslovodje, strojni tehniki, lesarski tehniki, zdravstveni tehniki, gostinski tehniki, gradbeni tehniki, konfekcijski modelarji, kmetijski tehniki, elektrotehniki;
- **VII. stopnja:** diplomirani ekonomisti, univ. dipl. ekonomisti, univ. dipl. pravniki, univ. dipl. politologi (Zavod za zaposlovanje 2010).

Poklici, po katerih je bilo v obdobju januar–marec 2009 v dolenjski regiji prijavljenih največ potreb po delavcih:

- **I. stopnja:** delavec brez poklica;
- **II. stopnja:** voznik viličarja, zidar za zidanje in ometavanje;
- **IV. stopnja:** mizar, ključavničar, avtomehanik, zidar, voznik avtomehanik, kuhar, natakar;
- **V. stopnja:** strojni tehnik, elektrotehnik, ekonomski tehnik, gradbeni tehnik, kemijski tehnik, zdravstveni tehnik, vzgojitelj predšolskih otrok;
- **VI. stopnja:** inženir strojništva, ekonomist; inženir kemijske tehnologije;
- **VII. stopnja:** univ. dipl. inženir strojništva, dipl. inženir kemijske tehnologije, prof. razrednega pouka, univ. dipl. ekonomist in dipl. ekonomist, dr. medicine, dipl. medicinska sestra, dipl. vzgojitelj predšolskih otrok, univ. diplomirani pravnik (Zavod za zaposlovanje 2010).

Na Zavodu za zaposlovanje, območna služba Novo mesto, so prišli do naslednjih ugotovitev. Na območju Dolenjske in Bele krajine so se v prvi polovici leta 2008 ugodna gibanja na trgu dela nadaljevala. Žal pa domač kadrovski priliv za kritje izkazanih potreb po delavcih ni zadostoval. Proti koncu leta 2008 se je število aktivnih potreb po delavcih v regiji zmanjševalo, kar je bilo posledica previdnosti delodajalcev v nastalih razmerah in sezonski vpliv. V obdobju januar–marec 2009 se je na območju Dolenjske in Bele krajine število izkazanih potreb po delavcih v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008, zmanjšalo za 33,8 %. Zaradi vseh presežnih delavcev pride do priliva 416 brezposelnih oseb, zaradi izteka delovnega razmerja za določen čas pa še priliv 548 brezposelnih oseb. Število registriranih oseb se je v primerjavi z decembrom 2008 povečalo za 26,8 %. V prvih treh mesecih 2009 je denarno nadomestilo prejelo 3.305 upravičencev, kar je za 84 % več kot v enakem obdobju leta 2008 (Zavod za zaposlovanje 2009).

4.4 SWOT ANALIZA

Izdelala sem swot analizo¹ za dolensko regijo, saj sem želela analizirati prednosti ter priložnosti, ki bi jih v naši regiji morali izkoristiti. Poleg vseh prednosti in priložnosti pa so v regiji tudi določene slabosti in nevarnosti, na katere moramo biti pozorni. Celotna swot analiza je predstavljena v tabeli 4.7.

Tabela 4.7: Swot analiza dolenske regije

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Močna podjetja, ki zaposlujejo veliko ljudi. • Močno razvit regijski center (Novo mesto). • Razvoj univerzitetnega središča. • Privlačna za kmečki turizem (vinogradništvo, zidaniški turizem). • Dobro razvit zdraviliški turizem. • Ugodno razvita geografska pozicija (hrvaška meja v neposredni bližini). • Izgradnja prometne infrastrukture (avtocesta LJ–ZG). • Nadpovprečna izvozna usmerjenost industrije. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prevelika odvisnost od posameznih podjetij (avtomobilska in farmacevtska industrija). • Slabe prometne povezave do regijskega centra. • Pomanjkanje kvalitetnih delovnih mest. • Določeni deli regije zaostajajo v razvoju. • Razvojno raziskovalne dejavnosti razvite v uspešnih podjetjih, v drugih manj. • Slabše razvit storitveni sektor (veliko število zaposlenih v industriji in kmetijstvu). • Izobraževalni programi niso usklajeni s potrebami regionalnega gospodarstva.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Spodbujanje malega in srednjega podjetništva. • Razvoj tehnoloških centrov, inkubatorjev in izobraževalnih središč. • Bogati naravni viri kot surovina za proizvodnjo različnih produktov. • Vlaganje v razvoj in raziskave. • Letališče Prečna – blagovno-logistični center za potrebe gospodarstva. • Večje izkoriščanje gozdov. • Podeželski turizem in rekreativno pohodništvo. • Povezovanje zdraviliškega turizma z ostalimi oblikami turizma. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vezava velikega števila gospodarskih podjetij na dve panogi lahko v primeru propada pomeni resno nevarnost za mala in srednje velika podjetja. • Selitev proizvodnje v države, kjer je delovna sila cenejša. • Beg delovne sile v bolj dinamična okolja. • Upadanje zanimanja mladih za tehniške in druge poklice in kot posledica pomanjkanje tovrstnega kadra.

¹ Swot analizo sem izdelala s pomočjo lastnega raziskovanja in upoštevanja stanja v dolenski regiji.

4.4.1 GLAVNE PREDNOSTI IN PRILOŽNOSTI REGIJE

Za regijo je značilen močno razvit industrijski sektor, ki je skoraj v celoti izvozno usmerjen. Bližina južnih trgov je tudi dobra odskočna deska za manjša in srednje velika podjetja, ki zaradi stroškov transporta težko vstopajo na druge tuje večje trge.

Treba bi bilo pospešiti gospodarsko rast malih in srednje velikih podjetij. To bi lahko naredili s pomočjo tehnoloških centrov in inkubatorjev, ki bi podjetjem zagotovili infrastrukturo, lokacije po nizki ceni ter druge poslovne storitve.

4.4.2 GLAVNE SLABOSTI IN NEVARNOSTI REGIJE

Gospodarstvo regije je preveč odvisno od velikih podjetij in je zato premalo fleksibilno. Celotna industrija je skoncentrirana v okolici Novega mesta. Premalo je razvit storitveni sektor, prav tako pa se v podjetjih premalo vlaga v razvoj in raziskave.

Glavno nevarnost za gospodarstvo regije predstavlja njena največja prednost, saj je gospodarstvo v preveliki meri odvisno od kovinske in farmacevtske industrije in bi propad ene od teh panog povzročil veliko gospodarsko, družbeno in socialno škodo.

5 MLADI

Ko govorimo o kategoriji mladih, imamo v mislih skupino, ki je v obdobju oblikovanja lastne identitete in družbenega položaja. Prva pomembna lastnost mladih je seveda mladost kot obdobje različnih prehodov in vključevanje v različne vloge. Z vidika delodajalcev so pomembni trije sklopi značilnosti mladih ljudi, ki vstopajo na trg delovne sile: znanje, delovne izkušnje ter značilnosti, ki so posledica socializacije ali osebnostnih lastnosti (Trbanc in Verša 2002, 339–343).

5.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

Problem pri mladih se pojavi po zaključenem izobraževanju, saj se morajo soočiti z brezposelnostjo, pomanjkanjem delovnih mest, z začasnimi oblikami dela, strukturnim neskladjem, dohodkovnimi razlikami in zaposlovanjem na manj zahtevnih mestih. Prve zaposlitve mladih so večinoma časovno omejene, mladi zasedejo slabša delovna mesta, njihovi dohodki so nižji od starejših kolegov.

5.1.1 ZNANJE

Mladi vstopajo na trg dela po končanem začetnem izobraževanju, zato je njihova glavna prednost najnovejše znanje. Ker traja izobraževanje čedalje dlje, mladi prihajajo na trg delovne sile z vse bolj kompleksnim znanjem. Dopolnjujejo se vsebine izobraževanja, ki vključujejo tudi spretnosti in pridobivanje kompetenc, ki jih zahteva spreminjajoča se narava dela – uporaba računalnika, timsko delo, komunikacijske spretnosti, aktivna uporaba tujih jezikov ipd. (Trbanc in Verša 2002).

5.1.2 DELOVNE IZKUŠNJE

Mladi predstavljajo tisti del delovne sile, ki ji primanjkuje delovnih izkušenj in usposobljenosti, saj so brez delovne zgodovine. Tako delodajalci ne morejo vedeti, ali bo delavec odgovoren, kakšni bosta njegova pripadnost in stalnost organizaciji, ne morejo

oceniti delovnih navad in lastnosti. Prav zato predstavlja zaposlovanje mladih na pomembnejših delovnih mestih tveganje, ki ga delodajalci pogosto premoščajo tako, da mladim ob vstopu v zaposlitev ponujajo bolj nestalne in fleksibilne oblike zaposlitev. Mladi pa v večini primerov le niso brez izkušenj. Pridobijo si jih namreč pri svojih predhodnih občasnih delih (občasna dela med šolanjem ali med počitnicami) ter pri siceršnjih prostočasovnih dejavnostih (Verša 1999).

5.1.3 SOCIOKULTURNI KAPITAL

Sociokulturni kapital tvorijo lastnosti, ki so posledica socializacije, predhodnih izkušenj ter osebnostnih lastnosti. Delodajalci prav sociokulturnemu kapitalu posameznikov pripisujejo vedno večji pomen, še posebej pri zaposlovanju v storitvenem sektorju (Trbanc in Verša 2002).

5.2 PREHOD MLADIH IZ ŠOLANJA V ZAPOSILITEV

Eden zahtevnejših prehodov v mlajšem obdobju človeka je prehod s področja izobraževanja na področje dela. Uspešen prehod v zaposlitev predstavlja mladim socialno in ekonomsko svobodo. Sam prehod je problematičen predvsem zaradi lastnosti trga dela oziroma mehanizmov njegovega delovanja (struktura delovnih mest na lokalnih in regionalnih trgih, velik pritok mladih iskalcev zaposlitev v določenih obdobjih, obseg netipičnih oblik zaposlitev, odnos delodajalcev do zaposlovanja mladih).

5.3 NAČINI ISKANJA ZAPOSILITVE MLADIH

Načini iskanja zaposlitve mladih so naslednji: spraševanje sorodnikov, prijateljev in znancev, spraševanje neposredno pri potencialnih delodajalcih, intenzivno pregledovanje zaposlitvenih oglasov v različnih medijih, posredovanje zavoda za zaposlovanje ter iskanje pomoči pri zasebnih agencijah za zaposlovanje (Trbanc 1992).

5.4 MIGRACIJE MLADIH

Največja ovira, na katero mnogi mladi trčijo po zaključenem študiju, je neuspešno iskanje primerne zaposlitve. Problem vse težavnejšega prehoda slovenske mladine v zaposlitve je povezan z vse šibkejšo absorpcijsko sposobnostjo slovenske države in njene ekonomije za učinkovito in uspešno integracijo vse bolj izobražene mladine v sfero dela. Na eni strani imamo na stežaj odprta vrata srednješolskih in zlasti visokošolskih ustanov, ki mladim generacijam poleg znanja podeljujejo tudi potencialne vstopnice na zahtevnejša delovna mesta, vendar tovrstnih delovnih mest na veliko primanjkuje (Kramberger in Pavlin 2007, 11).

Tovrstne težave pa so še posebej prisotne v posameznih regijah. V svoji diplomski nalogi pišem o dolenski regiji, kjer v zadnjih letih opazamo, da se čedalje manj mladih po končanem študiju vrne nazaj v svojo regijo. Kot sem že omenila, razlog za to tiči predvsem v tem, da regija izobraženi mladini ne more ponuditi njim primerna delovna mesta. Obstaja pa tudi prepričanje, ki je prisotno v javnosti, in sicer, da se v domači regiji ne da dobro zaslužiti ter živeti kvalitetno, in prav zato dolenska mladina beži v večje kraje, predvsem v Osrednjeslovensko regijo, kar je razvidno iz tabele 5.1.

Tabela 5.1: Notranje selitve v Osrednjeslovensko regijo v letu 2008

Notranje selitve v Osrednjeslovensko regijo v letu 2008	
Regije odselitve - SKUPAJ	16.263
iz Jugovzhodne Slovenije	2.432
iz Savinjske	2.295
iz Goriške	2.228
iz Gorenjske	2.040
iz Podravske	1.668
iz Pomurske	1.164
iz Obalno-kraške	1.333
iz Notranjsko-kraške	967
iz Spodnjeposavske	936
iz Koroške	685
iz Zasavske	515
iz Osrednjeslovenske	-

Vir: Statistični urad RS (2008b).

Skoraj polovica priseljenih v Ljubljano je starih od 20 do 34 let, petina teh je starih od 25 do 29 let. V tej starosti večina študentov konča študij, ker pa lahko samo Ljubljana univerzitetno izobraženim nudi določena delovna mesta, je velik del priselitve povezan s prvo redno zaposlitvijo. Visoko oziroma višjo izobrazbo ima namreč 20 % priseljencev, starejših od 15 let. Glede na to, da je večina teh oseb tudi že med študijem začasno prebivala v Ljubljani, pravzaprav ne gre za novo priselitev, temveč za administrativno legalizacijo prebivanja (Gabrovec Orožen Adamič 2000, 85–86).

5.5 REŠITVE

Med pisanjem diplomske naloge sem razmišljala, kako bi lahko ustavili oziroma omejili beg možganov in prepričali ljudi, naj se vrnejo s študija v Ljubljani nazaj v dolensko regijo. Navedla bi nekaj rešitev, ki jih bom v nadaljevanju tudi malo bolj opisala.

Rešitve, ki jih predlagam so naslednje:

- Informiranje mladih o poklicih, ki so na voljo v njihovi regiji
- Aktivna politika zaposlovanja
- Kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo dolenska podjetja
- Dostopnost izobraževanja – univerzitetni center Dolenske.

5.5.1 INFORMIRANJE MLADIH

S težavo zaposlovanja se je treba soočiti že v osnovnih in srednjih šolah. Bodočim dijakom ter študentom je treba predstaviti zaposlitvene možnosti, deficitarne poklice ter potencialne delodajalce iz njihove regije.

V »*Strategiji zaposlovanja mladih v družbi znanja*«, je poudarjen pomen okrepljenega informiranja mladih o trgu dela in štipendiranju že v času osnovnega in srednjega šolanja (Lukič 2008). Prav tako se veliko poudarja karierno načrtovanje, individualno svetovanje ter beleženje neformalnih delovnih izkušenj. Vse naštetu bi zmanjšalo apatičnost mladih, izboljšalo njihovo poznavanje trga dela in jim pomagalo pri lažjem odločanju za pravi poklic (Čeklić in drugi 2008).

5.5.2 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Ukrepi in programi aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) so neposredno naravnani k odpravljanju oziroma zmanjševanju brezposelnosti. Gre za programe in ukrepe, ki so namenjeni ohranjanju in ustvarjanju novih delovnih mest ter izobraževanju in usposabljanju brezposelnih oseb. Med APZ štejemo predvsem tiste ukrepe, ki posameznika aktivirajo in ga ne pustijo na miru (Kopač 2002, 145).

Trenutno aktualen Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013 navaja naslednje osnovne strateške cilje programa: povečanje zaposljivosti in znižanje brezposelnosti, preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost (znižanje deleža dolgotrajno brezposelnih) in povečanje prehoda v zaposlitev. Zmanjšati strukturno brezposelnost: povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin (izboljšanje izobrazbene sestave brezposelnih), povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih, spodbujanje novega zaposlovanja (povečanje števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti) in okrepitev socialne vključenosti (znižanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med brezposelnimi) (MDDSZ 2010).

5.5.2.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

Ukrepi programa APZ, ki lahko pomagajo mladim diplomantom pri iskanju zaposlitve na Dolenjskem in ki delujejo v sklopu Zavoda za zaposlovanje, območna enota Novo mesto, so naslednji. Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve, kjer so glavne aktivnosti osredotočene na poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje ter pomoč pri iskanju zaposlitve. Drugi program je spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, ki stremi k vzpodbujanju mladih k samozaposlovanju. V okviru samozaposlovanja se v Sloveniji izvaja pomoč pri samozaposlitvi, kjer se brezposelne osebe v obliki delavnic usposablajo za podjetništvo, lahko pa pridobijo tudi subvencijo. Tretji program se imenuje program za povečanje socialne vključenosti, kjer se mlade brezposelne osebe naučijo socialnega vključevanja in delovne aktivnosti (del ukrepa so tudi javna dela, humanitarno delo). Veliko pomoč pri pridobivanju informacij o poklicih in zaposlitvi pa mladim nudijo

Centri za informiranje in poklicno svetovanje. Centri nudijo vse informacije s področja spoznavanja poklicev, možnosti izobraževanja in zaposlovanja v določenih poklicih s pomočjo telefonskih informacij, individualnega in skupinskega informiranja, pisnih in video gradiv ter individualnega svetovanja. Cilj aktivnosti je zagotoviti vsem uporabnikom prave in kakovostne informacije, načrtovanje poklicne poti kot tudi načrtovanje rednega, izrednega ali dopolnilnega izobraževanja. Zadnja zelo pomembna aktivnost pa je program z nazivom Drugače o poklicih. Cilj aktivnosti je seznaniti šolajočo mladino in brezposelne z različnimi, predvsem deficitarnimi poklici. Program zajema organizacijo obiskov podjetij in predavanja (predstavitev deficitarnih poklicev strokovnjakov različnih poklicnih področij). Poudarek je torej na organizaciji obiskov podjetij, kjer mladi spoznajo poklic v konkretni delovni situaciji, kadar pa to ni mogoče, se zagotovijo vsaj predavanja, ki potekajo večinoma na šolah (Zavod za zaposlovanje).

5.5.3 KADROVSKE ŠTIPENDIJE

S kadrovskimi štipendijami se dijakom in študentom pomaga priti do ustreznega poklica oziroma izobrazbe, kar omogoča njihovo večjo zaposljivost.

Kadrovske štipendije dodeljujejo delodajalci upravičencem, ki izpolnjujejo splošne pogoje po zakonu, razen starostnega pogoja, in pogoje, določene v splošnih aktih delodajalca (prvi odstavek 21. člena Zakona o štipendiranju) (Zakon o štipendiranju 2007).

Prednosti kadrovskih štipendij so naslednje:

- ob podpisu pogodbe se določijo pričakovanja in obveznosti prejemnika štipendije in podjetja,
- delodajalec si zagotavlja bodoči kader, sploh ko gre za profil, ki ga na trgu delovne sile primanjkuje,
- štipendist opravlja obvezno prakso ali počitniško delo,
- spoznavanje skupnih vrednot podjetja in štipendista,
- sodelovanje podjetja in štipendista med njegovim izobraževanjem – priprava seminarских in diplomskih nalog, ki koristijo tudi podjetju,
- podjetje štipendista vključuje v svoje projekte,
- štipendist ima zagotovljeno zaposlitev takoj po končanem izobraževanju,

- nekatera podjetja svojim štipendistom sofinancirajo tudi študij v tujini (Petkovšek 2008).

Kadrovske štipendije so še izredno velika neizkoriščena priložnost delodajalcev in mladih. Mladina, ki se dandanes odloča za študij, v prvi vrsti upošteva svoje interese, veliko manj vloge pri njihovi odločitvi pa ima možnost pridobitve kadrovske štipendije za določen deficitaren poklic. Razlog je v tem, da se dijaki in študentje z deficitarnim poklicem ne želijo vezati na enega delodajalca, saj se zavedajo, da imajo zaradi velikega povpraševanja tudi večje možnosti zaposlitve, ali pa je tukaj prisotna negativna stigmatizacija teh poklicev, zaradi česar se dijaki in študentje zanje ne odločajo, saj jim predstavljajo »manjvredno delo«. Eden od razlogov za nezanimanje za tovrstne štipendije ju tudi to, da obstaja določeno tveganje za štipendista, predvsem v povezavi z obstojem podjetja, ki ga štipendira, saj to lahko propade, lahko ga prevzame drugo podjetje, zopet je torej prisoten dejavnik negotovosti. V zvezi z upadanjem zanimanja za kadrovske štipendije je mogoče storiti dvoje: ali ostanemo v sedanjem obstoječem sistemu kadrovskega štipendiranja, ki ga poskušamo izboljšati, ali pa se vprašamo, ali je obstoječi sistem za dano situacijo res primeren (Kadrovske štipendije: neizkoriščena priložnost delodajalcev in mladih 2009). Menim, da je sistem za dano situacijo primeren. Vsekakor pa bi morali dijake, študente in delodajalce bolj informirati o vseh prednostih kadrovske štipendije.

5.5.4 UNIVERZITETNI CENTER DOLENJSKE

Pogosto ocenjujemo, da ponudba izobraževalnih programov, ki se izvajajo v regiji, ni povsem primerna. Morala bi biti bolj usklajena s potrebami lokalnega gospodarstva, saj je perspektivnost določenih izobraževalnih programov v tesni zvezi z zaposlitvenimi možnostmi v danem gospodarskem okolju. Zato je nujno potrebno srednješolske in višješolske strokovne programe usklajevati s potrebami regije. Pri tem gre tako za vsebinsko usklajevanje kot tudi za ustanovitev novih srednjih in višjih strokovnih šol na lokacijah, kjer se to izkaže za potrebno.

V dolnjski regiji potekajo različne iniciative za razvoj visokošolskega in raziskovalnega prostora. Sam projekt je trenutno v začetni fazi. Gre za večletni projekt, ki bo izrazito pozitivno prispeval k razvoju gospodarstva. Prišlo bo do povečanja možnosti za

sodelovanje industrije pri raziskavah, vpisa na naravoslovno-tehniške smeri, kar pa je najpomembnejše, zagotavljal bi se ravnovesje med izobraževalno ponudbo in potrebami trga dela v regiji. Hkrati bi se povečala dostopnost izobraževanja (Vizjak 2007).

6 ZAPOSLOVANJE TUJCEV

Tujec je oseba, ki nima državljanstva Republike Slovenije. V Sloveniji se lahko zaposli samo, če pred tem pridobi ustrezno delovno dovoljenje² ali drugo ustrezno dovoljenje, ki nadomešča delovno dovoljenje (Grofelnik in Premk 2007).

Zakaj prihaja do tolikšnega zaposlovanja tujih delavcev? Glavni razlog je strukturna brezposelnost. To pomeni neskladje med ponudbo in povpraševanjem, pojavljajo se presežki enih in pomanjkanje drugih poklicev (Bagon 1991, 41).

Ena od možnih rešitev za zmanjšanje strukturne brezposelnosti je učinkovito izvajanje aktivne politike zaposlovanja, predvsem prekvalifikacije in dokvalifikacije brezposelnih oseb. Druga rešitev, ki je na Dolenjskem močno razširjena, pa je »uvoz« tuje delovne sile, ki ustreza zahtevam prostih delovnih mest. Tujci pri nas opravljajo dela, za katera so značilni težki delovni pogoji, delo več kot 8 ur na dan in slabše plačilo.

Dosedanji ukrepi za zmanjšanje strukturne brezposelnosti so očitno premalo učinkoviti. V prihodnosti bo potrebno tesno sodelovanje šolstva z gospodarskimi institucijami ter informiranje naše mladine že v osnovnih šolah. Do takrat pa bodo prosta delovna mesta, za katera ni ustreznega domačega kadra, zapolnili tujci.

Napačno je mnenje, da tujci slovenskim državljanom odvzemajo delovna mesta, saj kot sem že omenila, tujci zasedajo predvsem delovna mesta, ki se jih domači delavci otepajo. Tujcem bi morali biti hvaležni za njihovo pomoč in jim pomagati, da se prilagodijo novemu družbenemu okolju. Resnica pa je taka, da so delavci, ki pridejo iz tujine, v večini primerov žrtve diskriminacije. Sprejemanje drugačnosti naj bi postalo del kolektivne imaginacije, urejanje tega vprašanja pa bi se moralo iz ideološkega polja premakniti v sfero politike in izobraževanja (Trampuš 2002).

² Delovno dovoljenje je dokument, na podlagi katerega lahko domači ali tuji delodajalec sklene pogodbo o zaposlitvi s tujcem v skladu z določbami Zakona o zaposlovanju in delu tujcev.

Glavni razlogi za zaposlovanje tujcev so: strukturna neskladja na trgu delovne sile, cenenost tuje delovne sile in pripravljenost poprijeti za delo v težjih delovnih okoljih, potrebe po sezonskih delavcih, strokovnost tujih delavcev, nepripravljenost, da zaposlitev sprejmejo domači iskalci, kar pa je v večini primerov pogojeno z neprimernimi pogoji zaposlitve in nepripravljenost domačih delavcev za zaposlovanje v nekaterih gospodarskih panogah (Zupančič 2007, 17–18).

Tujci prihajajo večinoma iz ekonomsko slabše razvitih držav, zato so pripravljeni delati slabše plačana dela, in to pod težjimi pogoji. Zaradi tega in ker so zelo fleksibilni, jih domači delodajalci zelo radi zaposlujejo. Domači delavci so pripravljeni delati omenjena dela le pod pogojem, da se jim ponudi višje plačilo in izboljša delovne pogoje, kar pa seveda slovenskim delodajalcem ni v interesu. Tu bi morala nastopiti država in sprejeti ukrepe, da bi se domači delavci zopet zaposlovali v trenutno nepriljubljenih panogah.

6.1 ŠTEVILO TUJCEV

Dolenjska regija je prisiljena iskati delavce na tujem, kar pa niti ni nič novega, saj je bila Dolenjska od nekdaj imigrantska regija, če omenim samo podjetje IMV, tekstilna podjetja, gostinstvo, gradbeništvo (Dušič Gornik 2008).

Koliko tujcev je trenutno zaposlenih v dolenjski regiji, je razvidno iz števila izdanih delovnih dovoljenj. V spodnji tabeli 6.1 vidimo število izdanih ter veljavnih delovnih dovoljenj v začetku leta 2008 in 2009.

Tabela 6.1: Število delovnih dovoljenj, izdanih v obdobju januar–marec 2009 in januar–marec 2008

		Št. delovnih dovoljenj
Izdana:	jan–mar 2009	636
	jan–mar 2008	916
Veljavna:	marec 2009	2.505
	marec 2008	2.279

Vir: Zavod za zaposlovanje RS (2009).

Vpliv na porast vseh veljavnih delovnih dovoljenj imajo še veljavna dovoljenja iz leta 2008. Med imetniki delovnih dovoljenj prevladujejo gradbinci, kovinarji, vozniki in gostinci. Število izdanih delovnih dovoljenj se je v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 kar precej zmanjšalo; tako je bilo v obdobju januar–marec 2009 izdanih skoraj 300 delovnih dovoljenj manj kot v enakem obdobju leto prej. Na takšno stanje je vplivala ekonomska kriza in s tem povečanje števila registriranih brezposelnih domačih delavcev (Zavod za zaposlovanje 2009).

6.2 STATISTIKA

Glede na državljanstvo prevladujejo v Sloveniji delavci iz držav bivše Jugoslavije, ki predstavljajo 88,9 % vseh tujih delavcev. Največ delavcev prihaja k nam iz BiH – 26.030, sledijo Hrvaška – 7.200, Srbija in Črna gora – 8.873, Makedonija – 4.701, bistveno manj je delavcev iz drugih držav, kar je seveda posledica geografskih in jezikovnih vzrokov (Letno poročilo Zavod za zaposlovanje 2009).

Tujci iz držav bivših republik Jugoslavije se s Slovenijo še vedno čutijo nekako povezani, nekateri imajo tukaj sorodnike in tudi jezik jim ni popolnoma tuj.

V preteklosti je bil glavni razlog odseljavanja delovne sile iz BIH v Slovenijo presežek delovne sile, ki ga Bosna ni zmogla vsrkati. Priseljenci so na Slovenijo gledali kot na najrazvitejšo republiko nekdanje federacije z neomejenimi možnostmi za zaposlitev (Trnovšek 1996). Tudi danes je za večino tujcev iz bivše Jugoslavije Slovenija obljubljena dežela, ki jim bo nudila boljše življenje.

Kvalifikacijska struktura zaposlenih tujcev ostaja nizka, saj še naprej prevladujejo delavci, ki imajo od I. do IV. stopnjo izobrazbe: 55,9 % s I. in II. st., 32,5 % s IV. st., 6,7 % s V. st. in le 4,1 % s VI., VII. in VIII. stopnjo izobrazbe (Zavod za zaposlovanje 2009).

Takšna izobrazbena struktura tujih delavcev je popolnoma razumljiva glede na glavne razloge zaposlovanja tujcev, ki so strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem v nekaterih panogah: gradbeništvo, kovinarska predelovalna dejavnost, cenenost tuje delovne sile in pripravljenost delati pod težjimi delovnimi pogoji pa sta seveda tudi ena od razlogov, zakaj imamo v Sloveniji čedalje več tuje delovne sile.

Čeprav se pričakovanja o velikem prilivu delavcev iz EU, predvsem iz novih članic, na delo v RS v preteklih letih niso uresničila, beležimo v preteklem letu tudi delno povečanja

priliva delavcev iz novih držav članic EU, predvsem Slovaške, Poljske, Madžarske. Tako je bilo v preteklem letu pri Zavodu, ki je pristojen za evidentiranje zaposlitev in dela delavcev iz EU, evidentirano skupno 5.196 prijav dela delavcev iz EU, od tega 1.354 prijav zaposlitev, 166 prijav individualnega dela in 3.676 prijav storitev. V skupnem obsegu to predstavlja 23,6 % povečanje glede na predhodno obdobje. Pri delavcih starih članic prevladujejo predvsem vodstveni kadri v mešanih korporacijah, od novih članic pa je največji delež delavcev iz Slovaške, skoraj 50 % za dela v gradbeništvu, kovinarski industriji, mednarodnem transportu, bistveno manj je delavcev iz drugih držav EU. Obseg tujih delavcev bi bil še večji, če vlada z Uredbo o kvoti ne bi omejila obsega novega zaposlovanja in dela tujcev (Zavod za zaposlovanje 2009).

7 ANALIZA PODATKOV

V drugem raziskovalnem delu sem s pomočjo vprašalnikov ugotavljala, zakaj se mladi po končanem šolanju ne vračajo nazaj v dolensko regijo, kdo se odloči za imigriranje na Dolenjsko in predvsem iz kakšnih razlogov se odločajo za migriranje.

S pomočjo podatkov, pridobljenih z anketnima vprašalnikoma (anketna vprašalnika v prilogi 1 in 2), sem poskušala priti do potrditve oziroma zavrnitve hipotez, ki sem jih postavila v uvodnem poglavju.

Vprašalnike, namenjene mladim, sem razdelila prijateljem in znancem, za katere sem vedela, da so srednjo šolo zaključili v dolenski regiji, vendar se po koncu zaključka nadaljnega izobraževanja niso vrnili iz univerzitetnega središča. Razdelila sem 100 anketnih vprašalnikov, vrnjenih in pravilno izpolnjenih je bilo 71 vprašalnikov.

Anketni vprašalnik je vseboval devet vprašanj, od tega tri zaprtega tipa in tri vprašanja odprtega tipa.

Ker sem opravljala študentsko delo v podjetju za kadrovske rešitve, sem anketne vprašalnike, namenjene tujcem, razdelila vsem tujcem, ki so prihajali na razgovore za različna delovna mesta. Razdelila sem 100 anketnih vprašalnikov, vrnjenih ter pravilno izpolnjenih je bilo 51 vprašalnikov. Žal tujci niso bili preveč zainteresirani za izpolnjevanje anket, veliko število anketirancev pa tudi ni razumelo vseh vprašanj, zato je bilo veliko anket napačno izpolnjenih.

Anketni vprašalnik je vseboval deset vprašanj, od tega osem zaprtega tipa in dva vprašanja odprtega tipa.

V nadaljevanju so podrobneje obravnavana posamezna vprašanja in analiza pridobljenih podatkov.

7.1 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ, NAMENJENIH MLADIM

Anketo so izpolnjevali le tisti, ki so srednjo šolo zaključili na Dolenjskem, sedaj pa živijo v enem od univerzitetnih središč. V razdelku 7.1 bom podala nekaj podatkov o samih anketirancih, v razdelku 7.1.1 pa se bom osredotočila na podatke, ki mi bodo pomagali pri potrditvi oziroma zavrnitvi postavljenih hipotez.

Anketo so izpolnjevali tako moški kot ženske, kar je razvidno iz spodnje tabele 7.1.

Tabela 7.1: Spol

<i>Spol</i>	Število	Odstotek
Moški	36	50,7 %
Ženski	35	49,3 %
Skupaj	71	100,0 %

Anketo je izpolnilo 71 oseb, od tega 36 moških in 35 žensk.

Največ anketirancev je bilo starih od 25 do 29 let, najmanj pa od 35 do 40 let. Bolj natančni podatki o starosti anketirancev so prikazani v tabeli 7.2.

Tabela 7.2: Starost

<i>Starost</i>	Število	Odstotek
20–24 let	9	12,7 %
25–29 let	43	60,6 %
30–34 let	18	25,4 %
35–40 let	1	1,4 %
Skupaj	71	100,0 %

Večina anketirancev je srednjo šolo zaključila v Novem mestu in okolici, nekaj pa jih je tudi iz Bele krajine, Trebnjega in Žužemberka z okolico (glej tabelo 7.3).

Tabela 7.3: Kraj bivanja ob končani srednji šoli

<i>Kraj</i>	Število	Odstotek
Novo mesto z okolico	47	66,2 %
Bela krajina	8	11,3 %
Trebnje z okolico	4	5,6 %
Krško	7	9,9 %
Žužemberk z okolico	4	5,6 %
Kočevje	1	1,4 %
Skupaj	71	100,0 %

Ker je večina anketirancev starih od 25 do 29 let in več, sem predvidevala, da jih je veliko že v zvezi oziroma živijo v zunajzakonski skupnosti ter so poročeni. Moja predvidevanja so bila pravilna, kar nam kaže tabela 7.4.

Tabela 7.4: Stan

<i>Stan</i>	Število	Odstotek
V zvezi	28	39,4 %
V zunajzakonski zvezi	17	23,9 %
Poročen	7	9,9 %
Drugo: sam/ločen	19	26,8 %
Skupaj	71	100,0 %

Peto vprašanje v anketi se je nanašalo na izobrazbo anketirancev. Ker sem izbirala anketirance, za katere sem vedela, da živijo v univerzitetnih središčih, je bilo pričakovati, da je večina od njih zaključila višjo šolo, fakulteto oziroma visoko šolo (glej tabelo 7.5).

Tabela 7.5: Izobrazba

<i>Izobrazba</i>	Število	Odstotek
OŠ ali manj (I., II. st.)	0	0,0 %
Krajše izobr.(III. st.)	0	0,0 %
Poklicna šola (IV. st.)	0	0,0 %
Srednja šola (V. st.)	1	1,4 %
Višja šola (VI. st.)	14	19,7 %
Fakulteta, visoka šola (VII. st.)	49	69,0 %
Magisterij (VII./2.st.)	6	8,5 %
Doktorat (VII. st.)	0	0,0 %
Bolonjski študij	1	1,4 %
Skupaj	71	100,0 %

Kar 69 % anketiranih je zaključilo fakulteto oziroma visoko šolo, skoraj 20 % jih je zaključilo višjo šolo, slabih 9 % pa ima zaključen magistririj.

7.1.1 REZULTATI RAZISKAV – POTRDITEV HIPOTEZ

Hipoteze sem preverjala s hi kvadrat preizkusom. Hi kvadrat preizkus je neparametrični preizkus, s katerim ugotavljamo, kako se neki empirični rezultat ujema s teoretičnim pričakovanjem. S hi kvadrat preizkusom preizkušamo dve hipotezi, in sicer *hipotezo neodvisnosti* in *hipotezo enake verjetnosti*.

HIPOTEZA 1: Po zaključenem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih predvsem moški³.

Podatke o številu moških in žensk, ki so sodelovali v anketi, sem prikazala v razdelku 7.1 s tabelo 7.1. S pomočjo omenjenih podatkov sem opravila preizkus hipoteze enake verjetnosti, ki je predstavljena v tabeli 7.6:

Tabela 7.6: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 1. hipotezo

χ^2	0,014
g	1
α	0,906

Vrednost χ^2 ni statistično pomembna ($\chi^2 = 0,014$; $g = 1$; $\alpha = 0,906$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da o osnovni množici ne moremo trditi ničesar. Tako ne moremo **hipoteze 1 niti potrditi niti zavrni**, saj za to obstaja preveliko tveganje.

³ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Po zaključenem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih moški in ženske v enakih deležih.*

HIPOTEZA 2: Največ mladih iz Dolenjske ostane po zaključenem študiju v Ljubljani⁴.

V tabeli 7.7 so prikazani podatki o sedanjem kraju bivanja anketiranih oseb, s katerimi si bomo pomagali pri potrditvi oziroma zavrnitvi 2. hipoteze.

Tabela 7.7: Sedanji kraj bivanja

<i>Kraj</i>	Število	Odstotek
Ljubljana	65	91,5 %
Portorož	1	1,4 %
Novo mesto	2	2,8 %
Maribor	3	4,2 %
Skupaj	71	100,0 %

Že iz tabele 7.7 je razvidno, da največ oseb trenutno biva v Ljubljani. Vseeno smo opravili preizkus hipoteze enake verjetnosti, da lahko zagotovo potrdimo 2. hipotezo (glej tabelo 7.8).

Tabela 7.8: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 2. hipotezo

χ^2	167,817
g	3
α	0,000

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 167,817$; $g = 3$; $\alpha = 0,000$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da v osnovni množici niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrnamo in **sprejmemo hipotezo 2**, ki pravi, da največ mladih po zaključenem študiju ostane v Ljubljani.

HIPOTEZA 3: Mladi po končanem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi boljše možnosti zaposlitve⁵.

⁴ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Mladi iz Dolenjske se po zaključenem študiju naselijo v različnih krajih.*

⁵ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Mladi po končanem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi različnih razlogov.*

Zanimalo me je, kaj je glavni razlog, da se mladi ne vračajo na Dolenjsko. Moja hipoteza se glasi, da mladi ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi boljše možnosti zaposlitve. V anketi je na 7. vprašanje možnih več odgovorov, ki so prikazani v tabeli 7.9.

Tabela 7.9: Zakaj ste se odločili za delo v tem kraju? (možnih več odgovorov)

<i>Vzrok</i>	DA (f)	DA (f %)	NE (f)	NE (f %)	Skupaj (f)	Skupaj (f %)
Boljše možnosti zaposlitve	64	90,1 %	7	9,9 %	71	100,0 %
Boljši delovni pogoji	15	21,1 %	56	78,9 %	71	100,0 %
Večje možnosti napredovanja	27	38,0 %	44	62,0 %	71	100,0 %
Široke možnosti potrošnje	28	39,4 %	43	60,6 %	71	100,0 %
Velika izbira preživljanja prostega časa	36	50,7 %	35	49,3 %	71	100,0 %
Dober zaslužek	30	42,3 %	41	57,7 %	71	100,0 %
Možnosti razvoja uspešne kariere	32	45,1 %	39	54,9 %	71	100,0 %

Hipotezo, da mladi ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi boljše možnosti zaposlitve, sem preverjala v tabeli 7.10.

Tabela 7.10: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 3. hipotezo

χ^2	45,761
g	1
α	0,000

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 45,761$; $g = 1$; $\alpha = 0,000$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrnamo in **sprejmemo hipotezo 3**, ki pravi, da mladi po končanem šolanju ostanejo v univerzitetnih središčih zaradi boljše možnosti zaposlitve.

HIPOTEZA 4: Mladi se po zaključenem študiju ne bi preselili nazaj v svojo regijo, če bi dobili enako plačano delo v svoji regiji⁶.

Ker sem predvidevala, da se mladi na Dolenjsko ne vračajo zaradi boljše možnosti zaposlitve v univerzitetnih središčih, me je zanimalo, ali bi se v svojo regijo vrnil, v kolikor bi tudi tu dobili enako plačano delo. Odgovori na to vprašanje so prikazani v tabeli 7.11.

Tabela 7.11: Če bi dobil/a enako plačano delo v svoji regiji, bi se takoj preselil/a nazaj

	Število	Odstotek
Ne	50	70,4 %
Da	21	29,6 %
Skupaj	71	100,0 %

V tabeli 7.12 sem preverjala 4. hipotezo (glej tabelo 7.12).

Tabela 7.12: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 4. hipotezo

χ^2	11,845
g	1
α	0,001

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 11,845$; $g = 1$; $\alpha = 0,001$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrnamo in **sprejmemo hipotezo 4**, ki pravi, da se mladi po zaključenem študiju ne bi preselili nazaj v svojo regijo, tudi če bi dobili enako plačano delo v svoji regiji.

⁶ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI*: Mladi se po zaključenem študiju ne bi preselili nazaj v svojo regijo, ne glede na razlog.

7.2 ANALIZA ANKETNIH VPRAŠANJ, NAMENJENIH TUJCEM

S pomočjo anketnih vprašalnikov sem prišla do naslednjih ugotovitev. Anketiranci so bili v večini moškega spola, kar 78,4 %. Ženskega spola pa jih je bilo 21,6 % (glej tabelo 7.13).

Tabela 7.13: Spol

<i>Spol</i>	Število	Odstotek
Moški	40	78,4 %
Ženski	11	21,6 %
Skupaj	51	100,0 %

Zanimala me je tudi starost tujcev, ki so migrirali na Dolenjsko. Večina anketiranih migrantov je starih od 20 do 30 let (39,2 %), sledi skupina starih od 31 do 40 let (29,4 %). Anketirancev, ki so stari od 40 do 50 let, je 23,5 % ter starejših od 50 let 7,8 %. Vsi podatki so prikazani v tabeli 7.14:

Tabela 7.14: Starost

<i>Starost</i>	Število	Odstotek
20–30 let	20	39,2 %
31–40 let	15	29,4 %
41–50 let	12	23,5 %
51–60 let	4	7,8 %
Skupaj	51	100,0 %

V 6. poglavju sem prikazala podatke glede državljanstva migrantov, kjer sem zapisala, da največ migrantov prihaja iz Bosne in Hercegovine. Tako kažejo tudi rezultati moje ankete in sicer največ migrantov ima bosansko državljanstvo, sledijo migranti s srbskim državljanstvom, na tretjem mestu so anketiranci, ki v Sloveniji delajo že toliko časa, da so si pridobili slovensko državljanstvo. V manjšem številu pa sem srečala tudi bolgarske, makedonske, slovaške ter indijske državljanke (glej tabelo 7.15).

Tabela 7.15: Državljanstvo

<i>Državljanstvo</i>	Število	Odstotek
Slovensko	5	9,8 %
Bosansko	23	45,1 %
Srbsko	11	21,6 %
Makedonsko	4	7,8 %
Bolgarsko	2	3,9 %
Slovaško	2	3,9 %
Kosovsko	2	3,9 %
Indijsko	2	3,9 %
Skupaj	51	100,0 %

V večini primerov so tuji, ki so migrirali na Dolenjsko, poročeni, takih je kar 70,6 %, v zvezi jih je 9,8 %, samskih pa 19,6 %. Vsi podatki so prikazani v tabeli 7.16.

Tabela 7.16: Stan

<i>Stan</i>	Število	Odstotek
V zvezi	5	9,8 %
Poročen	36	70,6 %
V zunajzakonski zvezi	0	0,0 %
Drugo: sam	10	19,6 %
Skupaj	51	100,0 %

Tuji so dobili informacije o Sloveniji predvsem od prijateljev, sorodnikov in znancev, naslednji vir informacij pa so mediji (internet, TV, radio, časopisi) (glej tabelo 7.17).

Tabela 7.17: Pridobljene informacije o Sloveniji

<i>Informacije</i>	DA (f)	DA (f %)	NE (f)	NE (f %)	skupaj (f)	skupaj (f %)
Mediji	17	33,3 %	34	66,7 %	51	100,0 %
Knjige	0	0,0 %	51	100,0 %	51	100,0 %
Prijatelji, sorodniki	36	70,6 %	15	29,4 %	51	100,0 %
Drugo	0	0,0 %	51	100,0 %	51	100,0 %

Na anketne vprašalnike so odgovarjali migranti, ki v Sloveniji živijo različno število let. Največ migrantov je takih, ki so v Sloveniji 2 do 3 leta, najmanj pa je takih, ki v Sloveniji živijo manj kot eno leto. Bolj podrobni podatki so v spodnji tabeli 7.18.

Tabela 7.18: Čas v tujini

<i>Čas v tujini</i>	Število	Odstotek
Manj kot 1 leto	7	13,7 %
Več kot 1 leto	10	19,6 %
2–3 leta	15	29,4 %
3–5 let	11	21,6 %
Več kot 5 let	8	15,7 %
Skupaj	51	100,0 %

Na podlagi odgovorov na deveto vprašanje sem ugotovila, da je polovica anketiranih prišla v Slovenijo za kratko obdobje (1 do 5 let), polovica pa si želi ostati v Sloveniji do upokojitve (glej tabelo 7.19).

Tabela 7.19: Nameravani čas dela v Sloveniji

<i>Čas v SLO</i>	Število	Odstotek
1–5 let	15	29,4 %
5–10 let	9	17,6 %
Več kot 10 let	8	15,7 %
Do upokojitve	14	27,5 %
Drugo: za vedno	5	9,8 %
Skupaj	51	100,0 %

Zadnje vprašanje je bilo o dejavnosti, v katerih tujci delajo. Kot sem pričakovala, je največ migrantov zaposlenih v gradbeništvu in to skoraj polovica vseh vprašanih (45,1 %). Dejavnosti, ki sledijo, so: predelovalna dejavnost, gostinstvo, promet, trgovina ter kmetijstvo in gozdarstvo (glej tabelo 7.20).

Tabela 7.20: Dejavnost, v kateri so tuji zaposleni

<i>dejavnost</i>	Število	Odstotek
Kmetijstvo, gozdarstvo	2	3,9 %
Ribištvo	0	0,0 %
Rudarstvo	0	0,0 %
Predelovalne dejav.	9	17,6 %
Oskrba z elektriko	0	0,0 %
Gradbeništvo	23	45,1 %
Trgovina	4	7,8 %
Gostinstvo	5	9,8 %
Promet	3	5,9 %
Finance	0	0,0 %
Nepremičnine	0	0,0 %
Javna uprava	0	0,0 %
Izobraževanje	0	0,0 %
Zdravstvo in sociala	1	2,0 %
Druge storitvene dejav.	4	7,8 %
Gospodinjstvo	0	0,0 %
Eksteritorialne org.	0	0,0 %
<i>Skupaj</i>	51	100,0

7.2.1 REZULTATI RAZISKAV – POTRDITEV HIPOTEZ**HIPOTEZA 1: Na Dolenjsko migrirajo predvsem moški⁷.**

V tabeli 7.13 sem prikazala podatke o številu moških in žensk, ki so izpolnjevali anketo. V spodnji tabeli 7.21 so prikazani podatki, ki sem jih pridobila s hi kvadrat preizkusom.

Tabela 7.21: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 1. hipotezo

χ^2	16,490
g	1
α	0,000

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 16,490$; $g = 1$; $\alpha = 0,00$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti

⁷ HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Na Dolenjsko migrirajo moški in ženske v enakih deležih.

zavrnememo s tveganjem 0,0 % in **sprejmemo raziskovalno hipotezo 1**, ki pravi, da na Dolenjsko migrirajo predvsem moški.

HIPOTEZA 2: Na Dolenjsko migrirajo predvsem mlajši (20–30 let)⁸.

Predvidevala sem, da je lažje zapustiti rojstni kraj, ko si mlad in še na začetku svoje delovne poti, zato sem tudi postavila drugo hipotezo, da na Dolenjsko migrirajo predvsem mlajši (glej tabelo 7.22).

Tabela 7.22: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 2. hipotezo

χ^2	10,569
g	3
α	0,014

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 10,569$; $g = 3$; $\alpha = 0,014$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrnememo s tveganjem 1,4 % in **sprejmemo raziskovalno hipotezo 2**, ki pravi, da na Dolenjsko migrirajo predvsem mlajši (20–30 let).

HIPOTEZA 3: Na Dolenjsko migrirajo predvsem tujci z zelo nizko stopnjo izobrazbe (OŠ ali manj)⁹.

Že v šestem poglavju sem napisala, da so tujci pripravljene opravljati slabše plačana dela, in to pod težjimi pogoji. To so v večini primerov fizična dela, ki ne zahtevajo izobrazbe. Zato sem postavila tretjo hipotezo in sicer da na Dolenjsko migrirajo predvsem tujci z zelo nizko stopnjo izobrazbe. V spodnji tabeli 7.23 so prikazani podatki o izobrazbi tujcev, ki so izpolnjevali anketo.

⁸ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Na Dolenjsko migrirajo tujci vseh starosti v enakih deležih.*

⁹ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Na Dolenjsko migrirajo tujci z različnimi stopnjami izobrazbe v enakih deležih.*

Tabela 7.23: Izobrazba

<i>Izobrazba</i>	Število	Odstotek
OŠ ali manj (I., II. st.)	23	45,1 %
Krajše izobr.(III. st.)	14	27,5 %
Poklicna šola (IV. st.)	6	11,8 %
Srednja šola (V. st.)	1	2,0 %
Višja šola (VI. st.)	2	3,9 %
Fakulteta, visoka šola (VII. st.)	4	7,8 %
Magisterij (VII./2. st.)	1	2,0 %
Doktorat (VII. st.)	0	0,0 %
Bolonjski študij	0	0,0 %
Skupaj	51	100,0 %

V tabeli 7.24 pa so prikazani podatki, ki sem jih pridobila, ko sem preverjala, katero hipotezo bom sprejela, ali hipotezo neodvisnosti ali hipotezo enake verjetnosti (glej tabelo 7.24).

Tabela 7.24: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 3. hipotezo

χ^2	56,471
g	1
α	0,000

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 56,471$; $g = 1$; $\alpha = 0,00$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrne s tveganjem 0,0 % in **sprejememo raziskovalno hipotezo 3**, ki pravi, da na Dolenjsko migrirajo predvsem tujci z zelo nizko stopnjo izobrazbe (OŠ ali manj).

HIPOTEZA 4: Tujci na Dolenjsko migrirajo predvsem zaradi boljših finančnih razmer¹⁰.

Najbolj me je zanimalo, zakaj se tujci odločijo za delo v tujini. Predvidevala sem, da so na prvem mestu sicer boljše finančne razmere, vendar sem bila prepričana, da bo razlog »boljše socialne razmere« dobil skoraj toliko odstotkov kot prvi odgovor (glej tabelo 7.25).

¹⁰ *HIPOTEZA ENAKE VERJETNOSTI: Na Dolenjsko migrirajo tujci iz različnih razlogov v enakih deležih.*

Tabela 7.25: Zakaj ste se odločili za delo v tujini?

Vzrok	Število	Odstotek
Boljše finance	45	88,3 %
Boljša sociala	4	7,8 %
Družina	2	3,9 %
Vojna	0	0,0 %
Drugo	0	0,0 %
Skupaj	51	100,0 %

V spodnji tabeli 7.26 sem preverjala zadnjo hipotezo.

Tabela 7.26: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za 4. hipotezo

χ^2	69,294
g	2
α	0,000

Vrednost χ^2 je statistično pomembna ($\chi^2 = 69,294$; $g = 2$; $\alpha = 0,00$). Preizkus hipoteze enake verjetnosti je pokazal, da niso vsi odgovori enako verjetni, zato hipotezo enake verjetnosti zavrnemo s tveganjem 0,0 % in **sprejmemo raziskovalno hipotezo 4**, ki pravi, da tujci na Dolenjsko migrirajo predvsem zaradi boljših finančnih razmer.

8 SKLEP

Dolenjska je po mojem mnenju prostor, v katerem se da uspeti, tako strokovno kot tudi finančno, kar dokazujejo mnoga naša uspešna podjetja in posamezniki. Za regijo je značilen močno razvit industrijski sektor, njeni gospodarski rezultati pa so nadpovprečni. Zaradi nižjih plač v regiji, ki ne dohajajo inflacije, vse več ljudi odhaja na delo v Ljubljano. Ker pa domač kadrovski priliv za kritje izkazanih potreb po delavcih ne zadostuje, vse večjo kadrovsko luknjo v regiji velika in majhna podjetja polnijo s tujimi delavci, ki živijo v zelo slabih razmerah in so pripravljene delati za manjši denar.

Temeljni cilj moje diplomske naloge je bil opredeliti pojem migracije ter opisati, kako je z migracijami v dolenjski regiji. Zanimalo me je, ali se mladi po končanem študiju vračajo iz univerzitetnega središča nazaj v dolenjsko regijo ter zakaj je na Dolenjskem čedalje več delavcev iz tujine.

Dejavniki, ki povzročajo migracije, so različni. Najbolj pomemben dejavnik za prostovoljne migracije je ekonomski dejavnik, saj si migranti iščejo zaposlitev na področjih, kjer je večja možnost zaposlitve in kjer so večje plače. Migracije razlagamo tudi s pomočjo raznih teorij. Najbolj priljubljena in največkrat uporabljena je teorija potiska in potega, ki nam razloži ter opiše dejavnike potiska, ki potiskajo posameznika iz določenega območja ter dejavnike potega, ki privlačijo migrante na novo območje. Dejavnika potiska sta lahko brezposelnost ter nizek dohodek, dejavnika potega pa dvig dohodka ter dvig življenjskega standarda.

S pomočjo anketnega vprašalnika, ki sem ga razdelila med mlade, ki se po končanem šolanju v enem od univerzitetnih središč ne vračajo nazaj v dolenjsko regijo, sem dobila odgovore na vprašanja o tem, zakaj se mladi ne vračajo v dolenjsko regijo. Predvsem je težava pri pomanjkanju delovnih mest. Rešitve, s katerimi bi omejila beg možganov v univerzitetna središča, so naslednje: informiranje mladih o poklicih, ki so na voljo v dolenjski regiji, aktivna politika zaposlovanja, kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo dolenjska podjetja, ter povečanje dostopnosti izobraževanja in čim prej dokončanje projekta razvoja visokošolskega in raziskovalnega prostora. Razvoj univerzitetnega središča sem uvrstila tudi med prednosti v svoji SWOT analizi. Vse večjo kadrovsko luknjo v regiji, kjer domač kadrovski priliv za kritje izkazanih potreb po delavcih ne zadostuje, podjetja polnijo s tujimi delavci. Glavni razlogi za zaposlovanje tujcev, so naslednji: strukturna neskladja na

trgu delovne sile, poceni tuja delovna sila, ki je pripravljena poprijeti za delo, za katero so značilni težki delovni pogoji ter nepripravljenost domačih delavcev za zaposlovanje v določenih dejavnostih. Na podlagi analize anketnih vprašanj, ki sem jih postavila v anketi, ki je bila namenjena tujcem, ki delajo v dolenjski regiji, sem pridobila kar nekaj podatkov oziroma odgovorov, kdo se odloči za migriranje in predvsem zakaj se ljudje odločijo za tako veliko življenjsko spremembo. Na podlagi anket sem ugotovila, da je največ migrantov moškega spola, prihajajo predvsem iz držav bivše Republike Jugoslavije, več kot polovica pa jih je poročenih. Skoraj vsi anketiranci so se za delo v tujini odločili zaradi boljših finančnih razmer, kar nam pove, da res prihajajo iz ekonomsko slabše razvitih držav. Težava, ki se pojavlja v naši okolici je ta, da so delavci, ki pridejo iz tujine, v večini primerov žrtev diskriminacije. Domači delavci se počutijo ogrožene, čeprav tujci zasedajo predvsem dela, ki se jih domači delavci otepajo. Da bi zmanjšali število tujcev na našem področju, bi morali učinkovito izvajati aktivno politiko zaposlovanja in prekvalificirati brezposelne osebe, da bi lahko opravljali dela, ki jih trenutno zasedajo tujci. Že v SWOT analizi sem kot nevarnost dolenjske regije, omenila upadanje zanimanja mladih za tehniške in druge poklice, zato bi morali že v osnovnih šolah, otroke veliko bolj informirati o deficitarnih poklicih in jim predstaviti potencialne delodajalce v regiji. Vseeno menim, da tujo delovno silo potrebujemo in zato bi morali tujcem pomagati, da se prilagodijo novemu družbenemu okolju. Tudi pri tem vprašanju je pomembno izobraževanje in informiranje otrok, saj jih moramo že v zgodnji fazi razvoja naučiti spoštovanja in razumevanja drugačnosti. Skoraj vse postavljene hipoteze, ki sem jih postavila in raziskovala v svoji diplomski nalogi, sem tudi potrdila. Prišla sem do naslednjih ugotovitev. Po zaključenem šolanju v univerzitetnih središčih ostanejo tako moški kot ženske. Največ mladih, ki pride iz dolenjske regije, se odloči za bivanje v Ljubljani. Glavni razlog, da se mladi ne vračajo na Dolenjsko, je pomanjkanje delovnih mest v svoji regiji oziroma, večje in boljše možnosti zaposlitve v univerzitetnih središčih, predvsem v Ljubljani. Moja zadnja ugotovitev glede mladih je, da se v dolenjsko regijo ne bi vrnil, tudi, če bi v njej dobili enako plačano delo. To pomeni, da je mladim poleg dela, pomembna tudi velika izbira pri preživljanju prostega časa ter široka možnost potrošnje. Ugotovitve, do katerih sem prišla s pomočjo potrjenih hipotez, ki se nanašajo na tujo delovno silo, so naslednje. Na Dolenjsko migrirajo predvsem delavci moškega spola, ki so stari od 20 do 30 let, saj se mladi, ki so na začetku svoje delovne poti, veliko lažje prilagodijo življenju v popolnoma novem okolju.

Na Dolenjsko migrirajo predvsem tujci z zelo nizko stopnjo izobrazbe (OŠ ali manj), saj v večini primerov opravljajo fizična dela, ki ne zahtevajo izobrazbe. Za selitev se odločajo predvsem zaradi boljših finančnih razmer, saj prihajajo iz revnejših območjih. Demografske značilnosti kažejo, da se bo morala Slovenija še bolj odpreti za nove prilive tujcev na področju zaposlovanja. Paziti moramo, da imigracijo omejimo na tiste potrebe na trgu delovne sile, ki se jih nikakor ne da zapolniti z domačo delovno silo.

LITERATURA

1. Arango, Joaquin. 2000. Explaining migration: A critical view. *International social science journal* 52 (165) 283–288.
2. Bade J., Klaus. 2005. *Evropa v gibanju: migracije od poznega 18. stoletja do danes*. Ljubljana: Založba Cf.
3. Bagon, Judita. 1991. *Poti do dela in zaposlitve: priročnik za brezposelne in zaposlene*. Ljubljana: Panta Rhei.
4. Bauer, Thomas in Klaus Zimmermann. 1999. *Assesment of Possible Migration Pressure and its Labour Market Impact Following EU Enlargement to Central and Eastn Europe*. Bonn: Institut for study of Labour.
5. Bevc, Milena, Andrej Zupančič in Marina Lukšič-Hacin. 2004. *Raziskava Migracijska politika in problem bega možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
6. Bonifazi, Corrado. 2002. *Contributions to International Migration studies, International Migration theories and Migartory Process*. Roma: IRP.
7. Brettel, Caroline B. in James F. Hollifield. 2000. *Migration theory: Talking across disciplines*. London: Routledge.
8. Čeklić, Blaž, Aleš Kramer, Goran Lukić, Bojan Milič, Vesna Milošević in Tomislav Silaj. 2008. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije.
9. Dušič-Gornik, Breda. 2008. Po novem lažja pot do tujih delavcev. *Dolenjski list*, 13 (27. marec).
10. Drobnič, Robert. 2009. *Slovenski trg dela danes in jutri: Kritičen pogled na trg dela un razvojne možnosti s primeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
11. Friedberg, M. Rachel in Jennifer Hunt. 1995. The Impact of Immigrants on Host Country Wages: Employment and Growth. *Journal of Economic Perspectives* 9 (2): 23- 44.

12. Gabrovec, Matej in Milan Orožen Adamič. 2000. *Ljubljana: Geografija mesta*. Ljubljana: Založba ZRC.
13. Gospodarsko obrtna zbornica Dolenjske in Bele krajine. 2010. *Regija*. Dostopno prek: <http://www.gzdbk.si/si/regija/> (15. maj 2010).
14. Grofelnik, Irena in Urška Premk. 2007. *Zakon o zaposlovanju tujcev in njegova uporaba v praksi*. Ljubljana: Založniška hiša Primath.
15. Lokalno.si. 2009. *Gospodarstvo*. Dostopno prek: <http://www.lokalno.si/aktualno/gospodarstvo/?id=21383> (16. april 2010).
16. Ignjatovič, Miroljub. 2002. *Družbene posledice povečanja prožnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. *Kadrovske štipendije: neizkoriščena priložnost delodajalcev in mladih*. 2009. Dostopno prek: http://www.kajpami.si/index.php?option=com_content&task=view&id=347&Itemid=122 (11. februar 2010).
18. Klinar, Peter. 1976. *Mednarodne migracije*. Maribor: Založba Obzorja.
19. Kopač, Anja. 2002. *Pasivna politika zaposlovanja – sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Kramberger, Anton in Samo Pavlin. 2007. *Zaposljivost v Sloveniji: analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Lindič-Dragaš, Zdenka. 2007. Dolenjski delavci nimajo časa za rekreacijo. *Delo*, 256 (7. oktober).
22. Lukšič-Hacin, Marina. 1995. *Ko tujina postane dom: resocializacija in narodna identiteta pri slovenskih izseljencih*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
23. --- 1999. *Multikulturalizem in migracije*. Ljubljana: Založba ZRC.
24. Macarol, Jana. 2005. *Iskanje prakse in zaposlitve: priročnik za študente*. Ljubljana: Pedagoški center Ekonomske fakultete.
25. Malačič, Janez. 2003. *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

26. Mali, Franc in Asja Vehovar. 1999. *Tretja slovenska univerza in prenos znanja - Indikatorji raziskovalne dejavnosti*. Ljubljana: RSS.
27. MDDSZ. 2010. *Program ukrepov aktivne politike zaposlovanje za obdobje 2007 – 2013*. Dostopno prek: www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/apz_2007-2013.pdf (25. junij 2010).
28. Medved, Felicita. 1998. Izhodišča za oblikovanje politike priseljevanja Republike Slovenije. *Poročevalec državnega zbora Republike Slovenije XXXIV* (38), 9-77.
29. Petkovšek, Jana. 2008. S štipendiranjem lahko skupaj načrtujejo kariero. *Dnevnik*, 14. junij. Dostopno prek: www.dnevnik.si/zaposlitve_in_kariera/aktualni/1042279225 (12. junij 2010).
30. Poku, Nana K. in David T. Graham. 2000. *Migration, Globalisation and Human security*. London: Routledge.
31. Statistični urad RS. 2008. *Število prebivalcev in površina v km² po občinah*. Dostopno prek: www.stat.si/obcineVstevilkah/Vsebina.aspx?id=133 (12. januar 2010).
32. --- 2008b. *Notranje selitve v Osrednjeslovensko regijo v letu 2008*. Dostopno prek: http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0556203S&ti=Notranje+selitve%2C+statisti%28ne+regije%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/04_05156_sel_gib/02_05562_notranje_selitve/&lang=2 (12. januar 2010).
33. Svetlik, Ivan, Miroslav Ignjatović, Pavle Sicherl, Anja Kopač in Martina Trbanc. 2005. *Človeški kapital, delovna sila, trg dela in delovna razmerja*. Dostopno prek: www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/ck1.pdf (16. avgust 2010).
34. Lukič, Goran. 2008. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije.
35. Šušmelj, Dean. *Opredelitve, vzroki in obseg migracij*. Dostopno prek: www.gla.ac.uk/deprtments/adulteducation/research/rg/smigra01.pdf (15. julij 2010).
36. Tapinos, P. Georges. 2000. Globalisation, regional integration, international migration. *International social science journal* 52 (165): 283–296.

37. Trampuš, Jure. 2002. Gostje ali tujci. *Mladina* 42. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/tehdnik/200242/clanek/saski/> (14. maj 2010).
38. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Alenka Kajzer, Jože Glazer in Martina Trbanc, 338-368. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
39. Trbanc, Martina. 1992. Mladi na trgu delovne sile V *Zaposlitve, perspektive, priložnosti, tveganja*, ur. Branka Preželj in Ivan Svetlik, 125-144. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
40. Trnovšek, Bojan. 1996. *Odklonskost migrantov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
41. Urzua, Raul. 2000. International migration, social science and public policy. *International social science journal* 52 (165): 421–429.
42. Vizjak, Igor. 2007. *Regionalni razvojni program razvojne regije Jugovzhodna Slovenija 2007–2013*. Zloženka. Interno gradivo.
43. Wallerstein, Immanuel. 1993. World system versurs world systems: A critique V *The world system: Five hundred years or Five thousand?*, ur. A. G. Frank in B. K. Gills, 115-156. London: Routledge. Dostopno prek: Google Books.
44. *Zakon o štipendiranju (ZŠTIP-1-UPB-1)*. Ur. l. RS 59/2007 (25. april 2010).
45. Zavod RS za zaposlovanje. 2009. *Letno poročilo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje za leto 2008*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/799/LP2008.pdf (13. januar 2010).
46. --- 2010. *Letno poročilo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje za leto 2009*. Dostopno prek: www.ess.gov.si/_files/886/letno_porocilo_zrsz%202009.pdf (13. julij 2010).
47. Zupančič, Irena. 2007. *Zaposlovanje tujcev v Sloveniji*. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta.

PRILOGA A: Vprašalnik namenjen mladim, ki živijo v univerzitetnem središču, srednjo šolo pa so končali na Dolenjskem

Spoštovani!

Sem absolventka na Fakulteti za družbene vede, smer sociologija (kadrovsko menedžerska smer). Trenutno pišem diplomsko nalogo z naslovom Migracije in regionalni trg delovne sile, primer dolenjske regije. Prosim vas, da izpolnite priložen vprašalnik in iskreno odgovorite na vsa vprašanja. Ni pravih in napačnih odgovorov, zato izberite tistega, ki je najbolj značilen za vas. Vaši odgovori so anonimni.

Hvala za pomoč.

Vesna Maksimović

1. Spol: M Ž

2. Starost: _____

3. Kraj bivanja ob končani srednji šoli: _____

4. Stan:

1- v zvezi

2- v izvenzakonski skupnosti

3- poročen

4- drugo: _____

5. Izobrazba:

1- OŠ ali manj (I., II. st)

2- krajše izobraževanje (III. st)

3- poklicna šola (IV. st.)

4- srednja šola (V. st)

5- višja šola (VI. st)

6- fakulteta, visoka šola (VII. st)

7- magisterij (VII./2 st.)

8- doktorat znanosti (VIII. st)

9- izobrazba, pridobljena z bolonjskim študijem

6. Sedanji kraj bivanja: _____

7. Zakaj ste se odločili za delo v tem kraju? (možnih je več odgovorov)

1- boljše možnosti zaposlitve

2- boljši delovni pogoji

3- večje možnosti napredovanja

4- široke možnosti potrošnje

5- velika izbira pri preživljanju prostega časa

6- možnost dobrega zaslužka

7- možnost razvoja uspešne poklicne kariere

8. Če bi dobil enako plačano delo v svoji regiji, bi se takoj preselil/a nazaj.

DRŽI / NE DRŽI

9. Če bi dobil bolje plačano delo v svoji regiji, bi se tako preselil nazaj.

DRŽI / NE DRŽI

PRILOGA B: Vprašalnik namenjen tujcem , ki delajo na Dolenjskem

Spoštovani!

Sem absolventka na Fakulteti za družbene vede, smer sociologija (kadrovsko menedžerska smer). Trenutno pišem diplomsko nalogo z naslovom Migracije in regionalni trg delovne sile, primer Dolenjske regije. Prosim vas, da izpolnite priložen vprašalnik in iskreno odgovorite na vsa vprašanja. Ni pravih in napačnih odgovorov, zato izberite tistega, ki je najbolj značilen za vas. Vaši odgovori so anonimni.

Hvala za pomoč.

Vesna Maksimović

1. Spol: M Ž

2. Starost: _____

3. Državljanstvo: _____

4. Stan:

- 1- v zvezi
- 2- v izvenzakonski skupnosti
- 3- poročen
- 4- drugo: _____

5. Izobrazba:

- 1- OŠ ali manj (I., II. st)
- 2- krajše izobraževanje (III. st)
- 3- poklicna šola (IV. st.)
- 4- srednja šola (V. st)
- 5- višja šola (VI. st)
- 6- fakulteta, visoka šola (VII. st)
- 7- magisterij (VII./2 st.)
- 8- doktorat znanosti (VIII: st)
- 9- izobrazba, pridobljena z bolonjskim študijem

6. Zakaj ste se odločili za delo v tujini?

- 1- boljše finančne razmere
- 2- boljše socialne razmere
- 3- združitev družine
- 4- vojna in druge naravne katastrofe v domačem kraju
- 5- drugo: _____

7. Kje ste dobili informacije o Sloveniji?

- 1- preko medijev (internet, Tv, radio, časopisi)
- 2- v knjigah
- 3- od prijateljev, sorodnikov in znancev
- 4- drugo: _____

8. Koliko časa delate v tujini?

- 1- manj kot eno leto
- 2- več kot eno leto
- 3- 2—3 leta
- 4- 3-5 let
- 5- več kot 5 let

9. Koliko časa nameravate ostati v Sloveniji?

- 1- 1-5 let

- 2- 5-10 let
- 3- več kot 10 let
- 4- do upokojitve
- 5- drugo: _____

10. S kakšno dejavnostjo se ukvarja podjetje v katerem ste zaposleni?

1 - kmetijstvo, lov, gozdarstvo	11 - poslovanje z nepremičninami, najem
in poslovne storitve
2 - ribištvo in ribiške storitve	
3 - rudarstvo	12 - dejavnost javne uprave in obrambe,
obvezno socialno zavarovanje
4 - predelovalne dejavnosti	13 - izobraževanje
5 - oskrba z električno energijo, plinom in
vodo	14 - zdravstvo in socialno varstvo
6 - gradbeništvo	15 - druge javne, skupne in osebne storitven
dejavnosti
7 - trgovina, popravila motornih vozil in
izdelkov široke porabe	16 - zasebna gospodinjstva z zaposlenim
Osebjem
8 - gostinstvo	
9 - promet, skladiščenje in zveze	17 - eksteritorialne organizacije in
združenja
10 - finančno posredništvo	

Hvala za vašo prijaznost. Lep dan želim.